

София, декември 1943 г.

117-12000,
Бъл.Зем.и Кооп.Банка

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Н. В. СИМЕОНЪ II. ЦАРЬ НА БЪЛГАРИТЪ

Година XV.

БАНКА ЗА ЕКОНОМИЧЕСКО СЪХРАНЕНИЕ

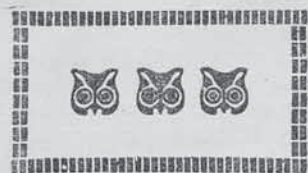
Книга 10 (150)

Съдържание:

1. Честита новата 1944 год. — Л. Томовъ
2. Георги Кандилировъ — Т. В. Томовъ
3. Ревизионната чета въ Битолския револ.
окръгъ — Хр. Настевъ
4. Отъ София до Св. Наумъ — Олга Дейкова
5. Тодоринъ — връхъ — Дим. Г. Молеровъ
6. Цанко Нушевъ Златевъ — Ангелъ Узуновъ
6. Съдържание на XI — XV годишнина —

ДАР
ОТ НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“
София

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ — СОВИЧАНОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32 — Чекова смѣтка 52-21

Абонаментъ 120 лв., за Европа—200 лв., за Америка—2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окръжно № 40,350 отъ 28. XI. 1923 г.

ЧЕСТИТА НОВАТА 1944 ГОД.

Отиде въ мрака на забвението 1943 год. Тя остави въ душитѣ на всички народи страшния и печаленъ споменъ за тежкитѣ преживѣни изпитания, спомена за страхотнитѣ човѣшки изтрѣблени и потоци въ скѣрбъ и сълзи милиони майки за изгубени млади, свидни чада. Току-що изминалата 1943 год. донесе и на българския народъ тежки изпитания. Тя потоци въ скѣрбъ старо и младо поради ранната ненавременна смѣртъ на нашия мждъръ вождъ. о бозе почившия Царъ Борисъ III.

Нашитѣ противници се опитаха да сломятъ духа на българина и неговитѣ съюзници чрезъ въздушни нападения върху жени и деца, чрезъ долна пропаганда между рушителитѣ на редъ и дисциплина между народитѣ въ Европа.

Пъкленитѣ имъ намѣрения останаха безъ резултатъ навсѣкжде. Народитѣ въ Европа съ повишенъ духъ се борятъ и на фронта и въ тила срещу всѣко посегателство на тѣхната свобода и независимостъ.

Въ този страшенъ свѣтовенъ конфликтъ ще бжде победителъ този, който се бори съ себеотрицание и храбростъ до края на бушуващата по всички континенти война.

Драги Илинденци,

Въ епичнитѣ борби за свобода и обединение на хубавата ни и китна родина въ миналото вие не веднѣжъ сте показали въ борбата срещу вра-

говетѣ ни своята безгранична любовъ къмъ родъ и родина. Нима има по-голямъ подвигъ отъ Илинденското възстание.

Нека и въ тѣзи тежки моменти, моменти на народни изпитания, изпълнимъ достойно своя дългъ къмъ родъ и родина.

Всички на поста си.

Всѣки да пази съ ума си, съ дѣлата си свободата и независимостъта на България.

Парирайте още въ зародиша поплъзновението на продажнитѣ елементи.

Сега или никога. Всички единни, сплотени да пазимъ заветитѣ на незабравимия нашъ Царъ Борисъ и на всички, които загинаха за величието на България.

Дребнавоститѣ да не ни завличатъ къмъ бездната. Тѣ сж наша вътрешна работа, която съ добро желание ще отстранимъ, ще поправимъ.

Въ тия сждбоносни времена, въ това време на тежки изпитания, да се прояви у насъ духътъ на възрожденцитѣ, духътъ на нашитѣ безсмъртни другари, тѣ да сж нашата пжтеводна звезда и сплотени около трона на младия ни Царъ Симеонъ II, да сътрудничимъ съ чисто сърдце въ възхода на почти обединена България.

Да живѣе и крепне цѣлокупна България.

Честита и щастлива да е 1944 год.

Председателъ на Илинденската орг.

Л. Томовъ.

Георги Кандиларовъ

На дълбока старостъ — 92 годишенъ — на 19. VI. т. г., почина почитания отъ цѣлия котленски край и почти отъ цѣла Македония просвѣтенъ деецъ Георги Кандиларовъ — бившъ директоръ на гимназиитѣ въ Солунъ, Битоля, Воденъ, Скопие, Съръ — на духовното училище въ Цариградъ, после въ Пловдивъ и директоръ на мъжката и девическа гимназии въ Русе.

Гочо Кандиларовъ — така е известно неговото име въ Котелъ — въ своитѣ ранни младини, още юноша, тъкмо въ епохата на черковния въпросъ, едва 16—17 годишенъ младежъ е вече борецъ. Въ борбата за свобода, покойниятъ, по сведения отъ покойния проф. Боевъ, който е неговъ съвременникъ, повежда будното котленско гражданство, което, както знаемъ, винаги е било въ челнитѣ редици по този въпросъ, повежда го, за да изрази своето негодувание отъ тогавашния гърцизмъ срещу единъ монахъ, който е билъ пратенъ отъ тогавашния гръцки владика въ Котелъ като изповѣдникъ.

Така се изразяватъ първитѣ борчески проявления на Гочо Кандиларовъ, които сѣ оставили неизличими следи въ неговитѣ съвременници — съ необхватната негова патриотична дейностъ, съ неговото колосално дѣло, заедно съ неизчислимата низа отъ велики дѣла и отъ беззаветна преданостъ къмъ родината. Покойниятъ, въ всички свои проявления, имаше една ценна и незаличима искра въ душата си къмъ своето родно огнище. Помня много добре, какъ въ ония години, когато, следъ цѣла низа отъ страдания и подвизи въ учебно-просвѣтното дѣло изъ цѣла Македония, се върна въ Котелъ, и цѣла година, макаръ и боленъ, употребя за просвѣта на своитѣ съграждани. Помня, какъ той поучаваше въ православието чрезъ специални беседи за вселенскитѣ събори. Цѣ-

лата година бѣше една непрекъснатата низа отъ проповѣди на тоя незабравимъ котленски деецъ. По-нататкъ, излизайки отъ Котелъ, той не забрави никога родното мѣсто и, следъ като напустила учителската кариера, представи въ Котленската дружба *единъ ръкописъ отъ хиляди неоценими страници за историята на гр. Котелъ*, който въ най-близко време ще излѣзе отъ печатъ.

Оня изключителенъ примѣръ, който остави съ своето дѣло просвѣтниятъ деецъ Гочо Кандиларовъ, ще трѣбва да остане една ценна поука за онѣзи, които сега боравятъ въ просвѣтното дѣло. Учителството не трѣбва да мисли, че е изпълнило задачата си, като ни научи на две и две четири. Не сѣ само сухитѣ принципи на науката, които изчерпватъ просвѣтната дейностъ на Гочо. Той показва, кое е просвѣтителъ: да се запали божествената искра, божествениятъ пламъкъ въ душата на юношата, който да го тласне къмъ действие за родината. Това е просвѣтителъ! Ако това не прави учителътъ, не е изпълнилъ своя дългъ. Гочо показва, какво значи просвѣтенъ деецъ. Гочо показва, какъ се запалва волята, какъ се вмѣква пламъкътъ на ентузиазма въ душата на юношата, какъ се тласкатъ хиляди хора къмъ борба за родината. Въ Солунъ и въ всички мѣста, дето е учителствувалъ, той е проявилъ своята борческа душа, той е запалилъ свещения пламъкъ въ хиляди борчески сърдца и неговото вдъхновено просвѣтно дѣло ни доведе къмъ ония резултати, които ние днесъ виждаме.

Поклонъ предъ свѣтлата паметъ на Гочо! И нека вѣчно сияе свещениятъ блѣсъкъ на неговия примѣръ предъ младитѣ поколѣния!

Вѣчна му паметъ! Богъ да го прости!

Т. В. Томовъ

подпредс. на култ. дружба „Котленски край“ въ София

Ревизионната чета въ Битолския револ. окръгъ.

6

Въ тиквешкия районъ. Подвигътъ на Ангелъ Винишки. Презъ р. Черна въ с. Кръстецъ.

(Продължение отъ кн. IX.—149)

Следъ като дадохъ нѣкои подробности за положението на радовишкия революционенъ районъ и въодушевлението, което изпитахме при преминаването ни на рѣка Вардаръ, не желая да остане неинформиранъ читателъ въ това отношение и за положението на В. М. О. Р. О. въ Тиквешкия районъ при преминаването ни на р. Черна, а особено и съ подробноститѣ за аферата въ с. Драгобрази, следъ като напуснахме Кочанския районъ.

За нѣкой, може би тѣзи подробности ще се таксуватъ за излишни. Нищо чудно отъ това: всѣки разсждава и пише по своитѣ убеждения. Въ случая имаме едно конкретно и ясно изпитано прозрение отъ една констатация за действителното положение на В. М. О. Р. О., въ подкрепа на което сѣ необходими и подробности, като архивъ за освободителното ни движение въ сѣр-

дцето на борческа Македония. Въ това отношение мисля, че ще бждемъ единодушни. Затова именно считамъ, че и нѣкои подробности, които ще дамъ, като изразъ на лична констатация въ процеса на револуц. ни борби на самото мѣсто, сѣ необходими, за да се знаятъ отъ всички.

Предвождани одъ двамата усърдни куриери, които ни посрѣцнаха при дѣсния брѣгъ на Вардаръ, поехме пѣтя презъ полето на помашкото с. Криволакъ. Вълшебниятъ шумъ отъ ритмичнитѣ лакатушения на Вардаръ, който единственъ нарушаваше тихата безлунна нощъ по двата брѣга на долината, постепенно заглъхваше задъ насъ; докато се изгуби съвсемъ. Почувствувахме се по-сръчни и внимателни въ стѣпкитѣ си, понеже ни предстоеше да прекосимъ бързо ж. п. трасе презъ прочутото Тиквешко поле, което за насъ не вдъхваше яко довѣрие за утрешния день. Наскоро за-

тракаха колелетата на товарния влакът от Скопие, който изсвири, бързо профуча и отмина недалече от насъ въ тъмнината къмъ Солунъ. Следъ влака и ние единъ следъ другъ бързо минахме презъ ж. п. линия.

Недалече въ нощната дрезгавина, предъ насъ се очерта известниятъ Неготински манастиръ „Св. Георги Победоносецъ“, на чиито купелъ съ приближаването ни лъсна и металичниятъ му голѣмъ кръстъ. Съ близоговение минахме въ дѣсно оградитѣ на тази българска светиня. Обладани отъ мистична тайственостъ, прекръстихме се, призовавайки съ смирение попечителството на победоносеца-свещецъ върху дѣлото на Македония и нейнитѣ борци. Въ дѣсно просия и отражението отъ освѣтлението при голѣмата ж. п. гара Криволакъ. Безлунната тиха нощъ се наруши отъ усърдния маневристъ, който съ пискливитѣ чести сигнали на машината и грубитѣ тракания, които последваха отъ раздвижване на вагонитѣ, оглушаваше цѣлата околностъ. Недалечъ отъ гарата е и голѣмиятъ желѣзенъ шосеенъ мостъ надъ Вардара за Шипъ. Този мостъ се охраняваше денонощно отъ постоянно квартирующе войсково отдѣление и джандарми при гарата.

При ловката опитностъ на куриеритѣ, съ голѣма дистанция единъ следъ другъ, преминахме успѣшно всички по съмнителни мѣста и кръстопътища въ района надъ ж. п. гара Криволакъ, която отстои на нѣколко клм. отъ Неготино. Предъ насъ се очерта вече унесеното въ дълбокъ сънъ и Неготино. Съ приближаването ни спрѣхме за почивка. Единиятъ куриеръ веднага се отклони въ лѣво отъ пътя и следъ нѣколко минути се завърна придруженъ отъ трима посрещачи, поставени на постъ въ очакване пристигането ни и въвеждането ни незабелязано въ Неготино. Така съ тѣхъ влѣзохме и безшумно веднага ни разквартируваха като мили гости въ по-рано опредѣлени добри и преданни на организацията семейства. Менъ и Т. Давидовъ заведоха въ къщата на Георги Цолевъ Слѣпия. Последниятъ изяви силно желание Давидовъ да бжде у него и бѣше разпоредилъ за по-приятното му гостуване.

Георги Цолевъ не изглеждаше по-старъ отъ 50 години. Всички го именунаха *Бай Георги*, а бѣ известенъ съ прѣкора „Слѣпия“. Добъръ българинъ, съ развито тѣлосложение, миловидно приказливъ и учтивъ, съ зрѣла разсудливостъ и увлекателенъ духовитъ събеседникъ, ала нещастенъ съ зрението си — закоренѣло перде и въ дветѣ му очи. Въ замѣна на това, обаче, другитѣ му чувства бѣха особено развити до неимоверностъ. По гласа имъ на примѣръ, той позна всички, които дойдоха да ни добросатъ, а тѣ бѣха надъ 50 души, и ги именуваха безпогрѣшно, като отговаряше и на всѣки единъ съ поразителна точностъ. Съ сравнително хубава къща и добре обзаведено домакинство, Бай Гьоре бѣше приказенъ съ своето гостоприемство. Съ особената си впечатлителна разсудливостъ и силна паметъ по всички злободневни въпроси, той бѣше приятенъ на всички. Любознателенъ и непринудено словоохотливъ, всѣка негова мисль изразяваше голѣмото му родолюбие и преданостъ къмъ освободителното ни дѣло. Съ поразителна осведомителностъ той говорѣше и разправяше исторически събития, случки, споменаваха дати, имена и

пр., като че ли лично ги е преживѣлъ. Поради това и въ Неготино бѣше предметъ на уважение, като добъръ съветникъ по всички обществени и народополесни въпроси. Съ такива впечатления се раздѣлихме ние вечертъта съ него, като напустахме къщата му, предоволни отъ указаното ни особено гостоприемство.

Още съ настаняването ни за денуване въ Неготино, почувствувахме, че сме предметъ на особено внимание и гостоприемство. Трогна ни следния фактъ: още съ пристигането ни презъ нощта, добригѣ домакини дадоха не само на насъ, но и на всички момчета отъ четата ни нови ризи, гащи и чорапи, като ни заставиха грижливо да се преоблѣчемъ и да се измиемъ.

— Утре е недѣля — каза учтиво нашиятъ домакинъ — Бай Георги, у насъ е обичай срещу празникъ да се изчистимъ и преоблѣчемъ, за да отправимъ утре съ чиста промисль молитвитѣ ни къмъ Бога. Вие сега сте наши деца — прибави учтиво той — трѣбва да се преоблѣчете, като у дома... А това бѣше едно доста похвално дѣло, защото до този день, ние не бѣхме смѣнили долнитѣ си дрехи.

Неготино е малко градче съ будно българско население. Въ административно и черковно — училищно отношение бѣ подведомствено на гр. Кавадарци — центъръ на Тиквешката кааза (каймакамлъкъ). Въ тази околия (кааза) нѣмахме районна чета. Имаше, обаче, добри легални дейци, които умѣло ръководѣха дѣлата на В. М. О. Р. организация. Поради близостъта си съ голѣмата ж. п. гара Криволакъ, чрезъ която гара се обслужваше и цѣлия търговски трафикъ отъ Солунъ, не само за Тиквешката но и за Шипската, Кочанската и Пиянечката каази (околии), Неготино бѣше важенъ съобщителенъ центъръ и ръководенъ пунктъ на организацията. Безспорния добъръ приемъ и разпоредителностъ, които констатирахме при преминаването ни презъ Вардаръ и пребиваването ни въ този районъ, се дължеше на ръководното тѣло и въ изпитаната национална формация на неготинчани. Това особено се подчерта и отъ факта, че за нашето пребиваване въ Неготино знаеха и децата. При насъ се изредиха да ни добросатъ всички по-видни членове на организацията, които въ беседитѣ си съ насъ проявиха голѣмъ интересъ по всички организационни работи и за бждещата ни дейностъ.

При денуването ни въ Неготино ние намѣрихме и всички вестници отъ София следъ нашето преминаване границата. Както вестницитѣ, така и всички брошури и други литературни революц. издания, въпрѣки строгата цензура изобщо на турската властъ, въ Неготино се получаваха редовно. Получаваха ги по каналенъ редъ тайно чрезъ Централния комитетъ на В. М. О. Р. О. въ Солунъ и гара Криволакъ. Главната роль въ това отношение се изпълняваше съ безупрѣчна точностъ отъ търговскитѣ представители и агенти при гара Криволакъ: Тодоръ К. Гиновъ, Ладе Д. Пуздерлиевъ и Миланъ Жеферовъ — всички отъ Шипъ. До тѣхъ на гара Криволакъ се изпращаха тайно отъ Солунъ, ведно съ търговскитѣ стоки, а тѣ ги препращаха чрезъ довѣрени пѣтници — търговци, каквито ежедневно имаше отъ всички съседни околии за Солунъ и обратно, независимо отъ постояннитѣ кираджии, които съ кървани пренасяха търговскитѣ стоки до околнитѣ околийс-

ки центрове. По този начин се доставяха за организацията и необходимите револвери, ками, патрони и взривни вещества.

Въ Неготино ние научихме най-автентични подробности и за станалото сражение след насъ в с. Драгобраща, Кочанско, а така също и за героичната смърт на задграничния куриер на организацията Ангелъ Винашки съ 4 момчета отъ Кочанската чета. За тази афера неготивчани сж знаели още на другия денъ. Като че ли тази афера бѣше най-злободневната тема въ Неготино и още съ пристигането ни, всички се надпреварваха да ни освѣтлятъ въ подробности, коментирайки станалото, като сжщевременно ни изказваха и съчувственитѣ имъ съраждания за щастливото ни избѣгване на фаталния часъ на злокобната обсада при престояването ни въ с. Драгобраща. Стана ни доста ясно, че ржководното тѣло въ Неготино е било въ течение и се е интересуващо за идването и движението на нашата ревизионна чета.

Както хроникирахъ своевременно, читателътъ ще си спомни, че за станалото следъ насъ въ с. Драгобраща и ние научихме още на втория денъ въ Радовишкия районъ. Подробноститѣ, обаче, недокакахме да узнаемъ, както ни обещаха отъ ржководното тѣло въ Радовишъ*). Интересуваха ни обстоятелствата за по-обективна преценка и за сражението, въ което е загиналъ и Ангелъ Винашки съ момчетата отъ кочанската чета. Именно това сега можаме да установимъ отъ подробнитѣ разкази не само отъ нашия добре осведоменъ по организация, работи домоначалникъ Георге Цолевъ, но и отъ ржководителя на организац., който ни прочете и едно писмо по тази афера отъ окръжния комитетъ въ Шипъ. По-подробни бѣха разказитѣ и коментаритѣ на нѣколцина дейни членове на организ. въ Неготино, които ни разправиха всѣки каквото научилъ повѣрително лично отъ по довърени проходящи пѣтници — добри търговци отъ Кочани и Шипъ при гара Криволакъ за Солунъ.

Това което чухме и установихме тоя денъ при денуването ни въ Неготино лично съ Тома Давидовъ за станалото въ с. Драгобраща, като архивъ ще предамъ въ резюме:

Решението ни въ с. Драгобраща бѣше: Едновременно съ нашето отпѣтуване, сжщата нощъ и тѣ да напуснатъ селото. Въпрѣки това, Сим. Молеровъ съ четата си е останалъ пакъ въ Драгобраща, като е задържалъ при него и презграничния пунктотъ куриеръ Ангелъ Винашки, който обязательно трѣбваше да се завърне сжщата нощъ обратно въ Кюстендилъ. Основателнитѣ подозрения, които изрично мотивирани му се внушиха на Молерова при раздѣлата ни, както ги изложихъ и въ запискитѣ ми своевременно, за които читателътъ ще си спомни, можеха да се преценятъ и проумееятъ най-сериозно и отъ всѣки простъ четникъ. За единъ войвода, обаче, съ голѣми претенции на такъвъ, каквито бѣше изявилъ въ мечтанията си за бъдещата му дейностъ въ кочанския районъ, подозренията бѣха отъ естество, които му вмѣняваха и повелителенъ дългъ въ всѣко отношение за избѣгване нежелателни афери и даване преждевременно жертви.

Въ случая Сим. Молеровъ, превзетъ отъ упоритата си мегаломания и наивна самомнител-

ностъ въ силитѣ си, като районенъ войвода, се е изложилъ на по-голѣми унижения,

И за съжаление, ние научихме и установихме, че е станало тъкмо това, което внушихме на С. Молеровъ при раздѣлата ни, безъ да оправдае претенциитѣ си на „голѣмъ“ организаторъ...

Нека видимъ, прочее, какво ни разказаха и чухме въ Неготино:

„Още призори Драгобраща било обсадено отъ войсковитѣ части въ Винаца и тия въ с. Калиманци. Ангелъ Винашки схваналъ, че има предателство: една частъ отъ аскера се прѣснелъ и окупирали Терзийската махала, а други наближавали да обградятъ и кжщата на първенеца Деспотъ Терзийски, кждето е билъ на квартира съ нѣколко момчета отъ четата.

„При това положение, Ангелъ пресмѣтналъ, че е изключена всѣка надежда да се спасятъ и при най-ожесточена съпротива отъ вътре на кжщата и тия около нея. Знаейки, че другата частъ на четата е въ селото и ще могатъ да респектиратъ аскера, за да осуетятъ плана на обсадата имъ, решили да напуснатъ кжщата и, ако не сполучатъ да си пробиятъ пѣтъ къмъ границата, да се окопаятъ надъ селото. Благодарение опитността на Ангелъ, успѣли да се измѣкнатъ невредими. Видѣли, обаче, че аскерътъ е завзелъ всички по-важни височини и изходни пунктове надъ селото. Посрещнати съ градъ неприятелски залпове отъ всички страни, сполучили да завзематъ и се окопали въ най-близкия стратегиченъ хълмъ. Въ това време, обаче, аскерътъ отъ всички позиции се съсредоточилъ къмъ заетия отъ тѣхъ хълмъ и били обсадени като открили и кръстосанъ смъртоносенъ залпопъ огънь срещу тѣхъ. Ангелъ съ другаритѣ си приели сражението. Съ заканителни закачки и ура, за да привлечатъ вниманието на войводата имъ съ другитѣ момчета отъ четата, откриватъ борбата съ последователни залпове къмъ приближилия се вече аскеръ около самата имъ позиция.

„Сражението продължило повече отъ 7 часа съ упорита и доблестна съпротива до последното имъ издихание. Надявали сж се, че ще получатъ помощъ отъ другаритѣ си за разкжсване на кордона на неприятеля и да се оттеглятъ въ недрата на Осогово. Напраздно. Къмъ обѣдъ се е стекълъ и маса въоръженъ башибузукъ въ помощъ на аскера не само отъ Винаца, но и отъ селата Градецъ, Пекияни, Блатецъ и пр. Така засилени войсковитѣ части, съ нѣколко последователни атаки на „уджумъ“ се опитали да овладѣятъ хълма, като сломятъ смѣлата имъ съпротива и на всѣка цена да ги унищожатъ или да ги принудятъ да се предадатъ и заловятъ, но били отблъснати съ поражения.

„При смѣла и упорита борба, привечеръ четницитѣ сж почувствали, че патронитѣ имъ не сж достатъчни да издържатъ положението до настѣпването на нощта. Отъ оредѣлитѣ имъ изстрелитѣ сж схванали критическото имъ положение, поради което и все повече почнали да засилватъ обграждането имъ за пълна капитулация съ по-чести залпове и пристѣпъ.

„Изгубили и всѣка надежда отъ помощъ на другаритѣ си, изстреляли сж последнитѣ си патрони. Единъ следъ другъ четиритѣ момчета загинали, провизани въ позициитѣ. Последенъ е останалъ Ангелъ Винашки, който до последния моментъ

*) Вижъ кн. 8 (148) на спис. Илюстрация „Илинденъ“.

отчаяно е отстоявал борбата, но безнадежно. След като е употребил и последния манлихеров патронъ, той разкъсал писмото*), което ималъ, разбилъ на парчета пушката си въ скалитъ, следъ което си е послужилъ и съ револвера. Последния патронъ е запазилъ за себе си. Съ ядни закани къмъ приближаващия се отъ всички страни аскеръ да го залови живъ, съ ура и възгласа „Да живѣе борбата за свободна Македония“, залапалъ дулото на револвера си и така е издъхналъ. Така е билъ намъренъ, ведно съ другитъ 4 момчета отъ четата — окървавени и разкъсани отъ куршуми въ позициитъ имъ.

Въ сражението сж участвували надъ 300 души аскеръ съ двама мюлязими и единъ юзбашия, съ повече отъ 100 души въоръжени башибозуци. Отъ аскера сж намърени следъ сражението 17 души убити и 24 души ранени.

Съ по-голъми подробности, всичко това е разправялъ единъ селянинъ отъ Драгобраща, който на другия денъ следъ сражението служебно е билъ заставенъ и е участвувалъ при огледа и анкетата на административната и сѣдебна власт отъ Кочани, която е отишла на самото мѣсто. Споредъ разказитъ на сѣщия, въ убититъ членове били наймърени само по 2—3 патрона, а у Ангелъ Виношки нито единъ. Парчетата отъ разкъсаното писмо, турцитъ събрали грижливо за възстановяването му и за да откриятъ съдържанието му, ала не сполучили. Такива бѣха сведенията и въ писмото отъ окр. комитетъ въ Шипъ доржководителя на организацията въ Неготино.

Интересувахме се да узнаемъ имената на убититъ четници, които сѣщо лѣвски сж се сражавали и достойно отстоявали позициитъ си въ тази неравна борба, ведно съ Ангелъ Виношки. За съжаление, това не можа никой да ни каже. Повече отъ четниците въ кочанската чета бѣха нови и непознати въ околията. Не можахме да научимъ имената имъ и въ последствие, следъ отдалечаването ни въ Битолския окръгъ. Това ще кажатъ тѣхнитъ живи другари. Ангелъ Виношки бѣше всеизвестенъ и на мѣстнитъ турци и затова следъ сражението сж установили самоличността му. За неговата глава кочанскиятъ каймакаминъ отдавна бѣше обявилъ голѣмо парично възнаграждение.

Коментаритъ за станалото въ с. Драгобраща не бѣха благоприятни за Сим. Молеровъ като войвода. А тѣ бѣха и мотивирани. Нека резюмирамъ на кратко коментаритъ на ръководителя и единъ отъ членоветъ на организацията на Неготино, на които имената пропуснахъ да отбележа:

— При обстоятелството, че аскерътъ при започването на сражението е напусналъ всички други позиции отъ блокадата на селото и се е насочилъ само върху мѣстото, където се е окопалъ Ангелъ Виношки съ нѣколко четници, ясно е — каза ни ръководителятъ — че турскиятъ командиръ не е подозиралъ присѣтствието на други комити въ Драгобраща. Това положение — продължи сѣщиятъ — е далъ възможностъ на войводата съ другитъ четници да напуснатъ селото и се оттеглили въ недрата на Осогово. Поради това, общо е и убеждението, че предателството се е отнасяло само за Терзийската махала. Съ оттеглянето имъ

вънъ отъ селото, имали възможностъ да се притекатъ на помощъ на сражаващитъ се тѣхни другари. Споредъ разказитъ на селянитъ отъ Драгобраща — прибави той — достатъчно било да дадатъ нѣколко залпа въ гърбъ надъ позициитъ на аскера, който не е и подозиралъ присѣтствието имъ, за да създадатъ паника и сами щѣли сж да разчистятъ пътя на Ангела и другаритъ му, да се измъкнатъ отъ обрѣжа и да спасятъ положението си . . .

— Въмѣсто да изпълни дълга си въ този случай, тѣхниятъ войвода — обади се единъ отъ присѣтствуващитъ въ беседата съ насъ — селянитъ отъ Драгобраща разправяха въ Винаца, че войводата се укрилъ въ планината и презъ нощта е избѣгалъ обратно презъ границата . . .

Такива бѣха изобщо разсѣжденията и заключенията, които чухме и отъ другитъ членове на организацията въ Неготино. Безсѣмнено на такава помощъ е разчиталъ и Ангелъ Виношки, който познаваше не само мѣстоположението на цѣлата околностъ и до границата, но и посрѣдствеността на турскитъ потери съ низами отъ Анадола. Такива сж били и коментаритъ на пътниците — видни търговци отъ Кочани и Шипъ, които сж минали тоя денъ за Солунъ, въ разговоръ съ представителитъ на организацията при гара Криволакъ.

И нашитъ тактически инструкции, които Давидовъ при беседитъ внушаваше на всички ръководни фактори на организацията, бѣха: Винаги, когато четата е въ опасностъ да ѝ се дава веднага нуждната помощъ, като се организиратъ за целъта бързи помощи акции и отъ мѣстното население — като милиционери.

Когато при беседата ни и въ Неготино Т. Давидовъ на тази тема, като подчерта значението на помощната акция въ подобни случаи, когато четата е обсадена или селото е блокирано отъ неприятеля, единъ отъ присѣтствуващитъ се обади и каза дословно следното: „Защо при сражението въ Драгобраща, кочанскиятъ войвода не е изпълнилъ дълга си къмъ обсаденитъ му четници? . . .

На този въпросъ Давидовъ не можеше да отговори, освенъ да изкаже съжалението си, което и съ тѣга направи. И който да бѣше другъ на неговото мѣсто, друго не можеше да каже. При тѣзи размисления отъ дѣловитъ членове на организацията въ Неготино за станалото въ с. Драгобраща, още по-голѣма тѣга почувствувахме не само ние съ Давидовъ, но и момчетата отъ четата ни.

Понеже познавахъ най-добре отъ всички Ангелъ Виношки, азъ ще прибавя: Ако Симеонъ Молеровъ съ четниците си бѣше попадналъ въ положението на загиналитъ геройски момчета отъ четата му съ Ангелъ Виношки, последниятъ нѣмаше да го остави безпомощно да загине. Не само Ангелъ щѣше да се хвърли смѣло въ гърбъ на обсадилитъ позиции имъ аскеръ, за да спаси положението имъ, но той веднага щѣше да вдигне на кракъ, като милиционери, и всички по-изпитани членове на организацията — колибари между границата и с. Драгобраща. Въ това бѣха преувѣрени и всички, които познаваха добре предаността и дѣлата на този смѣлъ и преданъ войникъ на борческа Македония.

Историята ни казва: Полководецътъ се познава

*) При раздѣлата бѣхме му дали шифровано писмо за задграничното представителство въ София.

и издига въ кумиръ за уважение и почитъ отъ проявитъ му на такъвъ при изключителнитъ и критични моменти въ борбата съ неприятеля. Сим. Молеровъ, който съ голъми претенции пое задълженията предъ В. М. О. Р. О. и отговорноститъ на Кочанския районенъ войвода, и следъ сражението не е изпълнилъ дълга си поне да издире и респектира за назидание причинителитъ за жертвитъ въ с. Драгобраща: Още сжщия денъ е капитулиралъ, като е напусналъ и района си, вмѣсто да се прехвърли съ другитъ си четници въ другата частъ — отвъдъ р. Бръгалница, както бѣше и съветванъ отъ насъ при раздѣлата ни, за да продължи по нагашната си работа.

Това се приказваше и коментираше отъ уста въ уста и между по-добритъ членове и ржководни лица на организацията не само въ Неготино, но и въ другитъ райони, кждето отидохме въ последствие. Но особено значение се придаваше на разказитъ съ впечатления, чути отъ устата на участвувалитъ въ това сражение турски войници отъ гарнизона въ Винаца. Тѣзи султански манафи отъ Азия съ удивление разправяли въ Винаца за упоритата борческа храбростъ, която е проявилъ съ голъмо хладнокрѣвие Ангелъ Винашки при сражението надъ село Драгобраща.

Чухме и много догадки за предателството имъ въ с. Драгобраща, но и въ последствие не научихме, че е направено нѣщо сериозно за разбулване и откриването на предателя и наказанието на сжщия за назидание, като изродъ на борческа Македония.

Лобното мѣсто на тѣзи храбrecи надъ с. Драгобраща — жреци на освободителното ни дѣло, винаги ще ни зове за опомнюване къмъ свѣтлата имъ паметъ. Предателятъ, който и да е той, грѣхътъ му, като черенъ кошмаръ завинаги да тегне и да измжча позорно съвестта и на цѣлия му родъ въ вѣки — вѣковъ.

— Кой е Ангелъ Винашки?

За безупрѣчната му смѣла дейностъ, като ревностно всецѣло преданъ войникъ на В. М. О. Р. О. знаятъ най-добре всички войводи и ржководни фактори и лица, които бѣха въ личенъ и писменъ контактъ съ тайния презграниченъ каналъ на организацията и въ задграничния пунктъ въ Кюстендилъ, а преди това и съ тоя въ Винаца.*)

При тази скръбна констатация за станалото въ с. Драгобраща и загубата на Ангелъ Винашки, ние замислихме и за нашия понататъшенъ маршрутъ. Следъ идиличното ни преминаване миналата

нощъ на р. Вардаръ, предстоеше ни да прегазимъ въ долното течение и пълноводната презъ тази есенъ р. Черна — най-голѣмия дѣсенъ притокъ, който се влива не далечъ надъ Неготино въ коритото на Вардаръ.

На смръкване получи се повѣрително съобщение, че прилепскиятъ районенъ войвода Петъръ Ацевъ съ четата си ни чака въ с. Никодимъ. Следъ вечерята, състоя се служебна беседа по предстоящата бждаща дейностъ на организацията съ ржководното тѣло и поканенитъ по-видни членове на организацията въ Неготино. Сжщата нощъ 14. X. 1902 год. съ двама куриери напуснахме Неготино и поехме пътя за с. Шивецъ. Къмъ полунощъ приближавайки бродъ на р. Черна за селото, бѣхме изненадани отъ рѣдко — приветливата разпоредителностъ на ржководителя въ Шивецъ: Отсамъ при лѣвия брѣгъ на р. Черна ни посрещнаха куриери съ чакащи коне, на които безъ всѣко стѣснение се накачихме и като сомнабулни сѣнки въ тъмната нощъ се понесохме единъ следъ другъ въ бързотечната вода и така прегазихме съ възхищение р. Черна. Това за насъ бѣше единъ приказенъ сюрпризъ, следъ задоволството, което изпитахме предидущата нощъ при преминаването ни на р. Вардаръ.

Отвъдъ Черна, на дѣсния брѣгъ ни посрещна ржководителятъ на организацията съ нѣколко селяни отъ Шивецъ. Следъ кратка почивка продължихме пътя си за с. Кръстецъ, отъ кждето бѣха дошли за отвеждането ни двама куриери. Въ с. Кръстецъ бѣхме посрѣщнати и денувахме като „народни гости“ — Така ни приветствува и назова любезниятъ домоначалникъ въ когото бѣхме настанени съ Давидовъ на квартира Тукъ получихме съобщение съ нароченъ куриеръ, че Петъръ Ацевъ съ четата си е пристигналъ въ с. Никодимъ и ни чакалъ. Щомъ се стъмни, следъ една беседа съ ржководното тѣло и по-дейнитъ членове на организацията въ с. Кръстецъ, напуснахме селото и се упяхме за с. Никодимъ. Отъ тукъ едновременно ние напуснахме и Тиквешкия районъ съ неизгладими добри впечатления и констатация на завидно организирано население, ала питимно за оржжие и бойна подготовка. Това село се считаше, като гранична инстанция на организацията между Тиквешкия и Прилепския райони. Настойчивиятъ апелъ на ржководнитъ тѣла въ селата, презъ които минахме бѣше: да се уреди въпросътъ за снабдяването имъ съ оржжие. Такъвъ рапортъ изпратихме по каналенъ редъ за Тиквешкия районъ още на другия денъ.

Хр. Настевъ

*) За Ангелъ Винашки вижъ статията ми въ кн. 2 (142) на списанието „Илюстрация Илинденъ“

ОТЪ СОФИЯ ДО СВ. НАУМЪ

(Продължение отъ книга 9 (149).)

Пакъ гонене на влакъ. На 30 вечерята ни чакатъ въ Битоля.

Какъвъ трѣбва да е ентузиазмътъ на тия хора, та закѣснението на влака не ги отчая. Цѣлиятъ хоръ „Георги Сугаревъ“ стои на битолската гара повече отъ три часа и чака гоститѣ си отъ старитѣ предѣли. „Родна пѣсенъ“ е поздравътъ, съ който тѣ ни посрѣщатъ. Автобуситѣ отнасятъ багажа ни, а ние, придружени отъ посрещачитѣ, отиваме къмъ центъра на града, дето става разквартируването. Едва успѣваме да се преоблѣчемъ. Концертътъ е още сжщата вечеръ

Салонътъ на кино „България“ е пълненъ. Между слушателитѣ сж битолскиятъ владика и други официални лица.

Нашата пѣсенъ е прекжсната, за да изпѣ възторга си предъ насъ единъ пламененъ ораторъ. Председателътъ на мѣстното пѣвческо д-во поздравява, като казва: „Никжде пѣсенъта не е имала толкова значение, както въ Македония. Чрезъ пѣсенъта македонцитѣ искаха да живѣятъ. Чрезъ пѣсенъта тѣ показаха родството си съ братята отатѣкъ Рила. „Родна пѣсенъ насъ навѣки ни свърва“. Галерията е най-възторжена. Тамъ сж ученицитѣ. Обсипватъ ни съ цвѣтя. Единъ голѣмъ букетъ отъ люлякъ пада срѣдъ сцената. Четемъ приложената бележка: „На хористкитѣ, отъ битолскитѣ ученички“.

Когато мисля за битолскитѣ ученички, все се отдѣля образътъ на едно прелестно създание, което горѣше въ пламъка на чудни идеали. Тя бѣше бранница. Въплотила бѣше законника на „Бранникъ“. Тя иска да работи, като простъ редникъ и да не чака награди. Това е много помжчно. Човѣкъ не бива за чинове да се бори. Тя говори безупрѣчно. Питамъ я: „Не сте ли учили въ сръбско у-ще?“ „Да, но въ кжши ние винаги говорѣхме български и езикътъ ни остана непокаренъ“. Тя се връща къмъ онуй тежко минало, когато нѣкжде сж били принудени да говорятъ сръбски. Била тогава въ Скопие. Тукъ чувала често да се говори сръбски. Тя наново изживѣва възмущението, което тогава е изживѣла. Свива юмруци, тупа гнѣвно съ крака и вика: „Ми идѣше да имъ кажамъ — не сте вие българи? Оти говорите сръбски?“ Нейното лице бѣше прекрасно, облѣно отъ огъня на тоя националенъ възторгъ.

Такива деца храни Битоля, „Героичната Битоля“, както самитѣ битолчани си я наричатъ. И нима могатъ да бждатъ други тѣ, когато растятъ подъ сѣнката на Пелистеръ, който имъ разказва за кървавитѣ възстания, що сж пламвали отъ тукъ, разказва имъ за „Червената стена“ и „Завоя на Черна

Топлотата на битолчани почувствувахме повече следъ концерта. Не затуй, че ни бѣ предложено богато ядене — това го имавме навсѣкжде изъ Македония — а защото тукъ, въ една по интимна обстановка, тѣ можаха да дадатъ просторъ на чувствата, които ги вълнуваха отъ освобождението насамъ. Сега ние сме вече заедно и можемъ свободно да пѣемъ пѣснитѣ, отъ които сърдието на всѣки българинъ тупти. Македония не може безъ пѣсенъ. Тукъ всички пѣятъ. Разправяше единъ прилепчанинъ: „Докато бѣхме роби, ни за-

браняваха да пѣемъ пѣснитѣ си. Тогава ние се напивахме. Напивахме се, за да забравимъ, че сме роби, да забравимъ, че ни е забранено да пѣемъ пѣснитѣ, които ни бѣха скжпи“. Ако вникне човѣкъ въ схващането на македонца за свободата, ще види, че тя за него едва ли не се състои, именно, въ туй — да могатъ да говорятъ езика си и пѣснитѣ си да пѣятъ. Въ своя неподправенъ кристаленъ видъ, това схващане долавяме най-добре у децата. Говоря съ група охридчанчета. Тѣ сж напоени съ умраза къмъ тия, които тжпчеха земята имъ. Сега сж щастливи, защото сж свободни. Казвамъ имъ: „Наистина ли въ сръбско бѣше толкова лошо, колкото вие казвате?“ Отговарятъ: „Лошо, лошо бѣше, никога да не се врати!“ „Е защо сте сега толкова доволни?“ „Е па така, можеме да си го говориме езикотъ, да си и пѣиме пѣснитѣ“. Това признание го чухъ още преди две години отъ устата на много македонци въ всички градове, презъ които минахъ. Изглежда, че за македонца свободата не се състои само въ политическото право, въ нѣкаква административна промѣна или въ една форма на управление. Тя засѣга повече неговото право да твори свободно своя вътрешенъ миръ, засѣга правото му да тачи своитѣ кумири, правото му да се връща свободно къмъ своето героично минало. Въ туй отношение всички, безъ изключение, съзнаватъ, какво бреме сж отхвърлили. Срѣща се недоволство, срѣщатъ се и критики, тѣй както се срѣщатъ и тукъ, но тѣ се отнасятъ до друга област. И критиката имъ е критика не на угнетенъ робъ, а на пълноправенъ членъ на едно общество, моралниятъ уровень на което за всички е еднакво скжпъ. Това самитѣ македонци го чувствуватъ и самитѣ тѣ го изтъкватъ.

Ако иска човѣкъ по-добре да почувствува ентузиазма на освободена Македония, трѣбва да разговаря съ децата. Въ Македония расте едно поколѣние, изтъкано отъ пламъкъ и преданостъ. Робскиятъ животъ изкова волята му. То е свикнало да служи на високи идеали. По-рано то влагаше волята си да руши тиранията, сега ще я вложи да гради свободата си.

Обкржжаватъ ни нѣколко деца отъ битолскитѣ прогимназии. Тѣ научватъ, че между насъ е учителката на княгинята. Подлудяватъ отъ възторгъ. Питатъ и разпитватъ за всичко. На другия день носятъ писма, въ които съ детска простота показватъ своята преданостъ къмъ царицата на тѣхнитѣ мечти. Писмата сж написани на чисто книжовенъ български езикъ. Едното започва съ срдечното обръщение: „Премила княгиньо“. После трогателно и мило разказва за своето семейство и за баща си, боецъ отъ фронта. Вложена е и една картичка — изгледъ отъ Битоля — съ надписъ: „На нашата скжпа княгиня споменъ отъ героичната Битоля“.

Писмото на друго момиченце започва съ обръщението: „Скжпа, обична наша княгиньо!“ . . .

Минаваме презъ Рѣсенъ. При автомобилната спирка стои единъ четвъртокласникъ — бранникъ. Една му подхвърля: „Съ насъ е учителката на княгинята“. „Наистина ли?“ Той иска веднага да я види. Отива къмъ нея и презъ цѣлото време, докато тя му разказваше за княза, той държа рж-

ката си вдигната за почестъ. Той узна, кога ще минемъ на връщане презъ Рѣсенъ. Бѣше получилъ разрешение да отсъствува отъ у-ще. Чакаше на пѣтя, за да предаде писмо и скромнъ даръ за престолонаследника — една глинена касичка, рѣсенско производство. Всичко това даваше съ церемониалъ и рѣжа вдигната за почестъ. Писмото му започва съ обръщението: „Мили, вѣрни Симеончо! щастливъ съмъ, че се запознахъ съ г-ца Д., която ми разказа за Васъ“. После съ жаръ разказва за героичнитѣ борби на рѣсенчани, за хубоститѣ на Прѣспанското езеро, което е „най-големо и първо по хубостъ въ свѣта — по хубаво и отъ Швейцарскитѣ и отъ всички други“, за плодородието на македонската земя. Накрая завършва: „Довиждане, вѣрни любими Симеончо, когато азъ порастна, ще бѣда най-вѣрниятъ войникъ на тебе, най-великия царъ!“ Писмото завършва съ бранническата клетва.

Едно прилепчанче слуша съ трепетъ, какво му разказватъ за Симеончо. При думитѣ: „Ама знаешъ ли, той колко е уменъ?“, малкото момче казва: „Па уменъ трѣбва да биди“. После се обръща къмъ баща си, посочва ни портретитѣ на царя и княза и казва: „Този е твой царъ, а този — мой ке биди!“

Деца много добре схващатъ разликата между миналото и настоящето. Тѣ я виждатъ навсѣкжде, но най-добре въ училището. То имъ е най-близо. Възторжениятъ бранникъ казва: „Сръбското училище не бѣше училище, сръбскитѣ учители не бѣха учители. Тѣ бѣха прости, нашитѣ сж културни. Ние сега, наистина, учимъ нѣщо“. И, вѣрно е, сега учатъ нѣщо, и много знаятъ и ентусиазирано го знаятъ, особено, когато се стигне до родна география и история.

Българскиятъ учителъ е на висота не само въ очитѣ на децата. Спомнямъ си, въ какъвъ сантименталенъ тонъ изпадна съдържателятъ на единъ битолски ресторантъ, щомъ чу, че сме учители. Той ни цѣлува рѣцетъ и казва: „Простете ми, не ме разбирайте криво. Правя туй, защото съмъ радостенъ. 24 години съмъ чакалъ такъвъ денъ“.

Бащата на единъ ученикъ признава: „Българскитѣ учители ни и стегнаха децата“.

*

Пакъ сме на пѣтя. Първи май ни поднася най-хубавия даръ — Охридъ. Зная, че всѣкому ще се стори книженъ възторгътъ, съ който се признае това име. Мислете, каквото щете. Но ако бждете щастливи да посетите Охридъ, ще видите, колко бледи сж всички възторжени думи. За Охридъ не може да се говори. Трѣбва само човѣкъ да отиде да го види. И да влѣзе въ него така, както влиза въ храмъ. Тукъ и земята и въздухътъ сж напоени съ слава и подвигъ. Когато стѣпвашъ, стѣпвашъ съ страхъ да не осквернишъ нѣкоя светиня. Тукъ ти се ще да заглушишъ у себе си всички чувства и да се носишъ само на крилата на националния възторгъ. Тукъ трѣбва да дойде човѣкъ, за да изпита гордостъ отъ това, че е българинъ. Тоя въздухъ трѣбва да го диша, за да разбере, какъ въ най-далечния край на нашата родина живѣятъ най-непоколебимитѣ въ своето съзнание за национална принадлежностъ българи. Не може и да бжде иначе тамъ, дето витае сѣнката на Самуила и на Климента. Тѣзи крепости, по-добре отъ най-добрата приказка, разказватъ за исто-

рическото право на българина. Следитѣ на старата българска култура ме преследватъ на всѣка стѣпка.

И въ тая атмосфера се създава духовниятъ миръ на охридчани. Тѣ сж като търновцитѣ — съ високо съзнание за своето значение въ историята на нашата Родина. Тѣ живѣятъ въ града на Климента — всебългарския закрилникъ. Климентъ, това е тѣхното упование презъ вѣковетѣ. Името на тоя светецъ е преплетено съ всички легенди, въ които се разправя за славата на българския родъ: „Климентъ, „Златниотъ Климентъ“, презъ всички вѣкове е пазилъ чадата си. Той ги е запазилъ, споредъ легендата, и преди петстотинъ години. Цѣлото охридско население тогава се било скрило въ Самуиловата крепостъ.

Напиратъ на обкованитѣ съ желѣзо врати и става чудото: вратитѣ се отварятъ. Предъ вратитѣ е застаналъ единъ аскетъ — рицаръ и едва обуздава бѣлия си конь. Това е Климентъ. Той се обръща къмъ невѣрниците съ думи, отъ които тѣ съ ужасъ се разбѣгватъ. На родътъ е смаянъ.

Посочватъ ни една вдлѣбнатина въ плочата предъ вратитѣ на крепостъта. Това, споредъ преданието, е следа отъ копито на Климентовия конь.

Пакъ Климентъ е запазилъ населението и презъ последната война — ни една бомба не е паднала надъ града — всички въ езерото. Въ тежки минути всѣки се моли на Климента. Разправя ми единъ охридчанинъ: „Когато бомбардираха Бѣлградъ, азъ бѣхъ тамъ. Бомби навсѣкжде около мене. Азъ само на Климента се молѣхъ и той ме спаси“. Тази вѣра въ св. Климента е поддържала народността имъ духъ презъ цѣлото робство. Отъ светитѣ му мощи, скѣтани подъ покрива на старата църква, сж идвали да търсятъ упование робитѣ.

Дойдохме и ние да се преклонимъ предъ светитѣ останки, които въ продължение на толкова години робство сж излѣчвали силата, що е споявала и крепѣла народния духъ. За наше щастие бѣше недѣля и въ църквата имаше служба. Служеше отецъ Каваевъ. Не можеше да се намѣри по-достоеенъ служителъ за църквата, въ която лежатъ Климентовитѣ мощи, отъ отецъ Каваевъ. Той бѣше въплотилъ духа на Левски и на Климента. Той включваше едновременно и християнското смирение и неудържимостъта на революционера. Всѣки въ Охридъ цѣлува съ смирение дѣсницата му. Той е ималъ смѣлостъта презъ време на страшния сръбски тероръ, на празника на Климента да извика: „Св. Климентъ пази Охридъ, а вие, охридчани, пазете езика на св. Климента, защото на него говорѣха Левски, Ботевъ, Даме Груевъ, Гоце Дѣлчевъ, Тодоръ Александровъ. Пазете този езикъ, защото той ще ви закриля винаги отъ злото“. Веднага следъ тая речъ отецъ Каваевъ, съ цѣлото си семейство е билъ интерниранъ.

Службата е привършена. Нашиятъ хоръ изпѣва „Вѣчная память“ за всички жертви на сръбския тероръ, а следъ туй „Кантата на св. Климентъ“. Защо нашата пѣсенъ звучи така божественно? Защото сме до скѣпитѣ останки на Климента. Защото надъ насъ витае духа на Климента. Св. учителю! Св. закрилнику на българската земя!

Нашата пѣсенъ е молитва къмъ тебе. Пази земята ни, пази езика ни, тъй както си го пазилъ презъ вѣковетъ, чрезъ хора като отецъ Каваевъ.

Отецъ Каваевъ стѣмнява набързо речъ — проста, но пламенна. Всички въ църквата плачеха. Той завършва съ една дълбока мждростъ: „Човѣкъ се ражда малъкъ, а умира великъ! Бждете честити да родите синове и да ги подарите на родината, ако стане нужда. Не якитъ стени пазятъ една страна, а нейнитъ безстрашни и честни синове“.

До църквата „Св. Климентъ“ е гробътъ на Пърличева. Този, който бѣше казалъ, когато въ Атина го награждаватъ съ лавровъ вѣнецъ: „Не ви го сакамъ елинскиотъ лавровъ вѣнецъ, ами сакамъ въ бугарскиотъ Охридъ да си одамъ“.

Прекланяме се предъ неговата чиста паметъ и дружно изпѣваме „Вѣчна паметъ“.

Обектъ на нашия интересъ сж още нѣколко старини:

Първо. Църквата „Св. София“ — нѣкогашната съборна църква на Охридската българска патриаршия. Споредъ едни, тя е строена отъ Бориса, споредъ други — отъ Самуила, а споредъ проф. Йорданъ Ивановъ — отъ охридския архиепископъ Львъ въ XI в. Презъ турско време е била обърната въ джамия.

Въ основитъ на амвона, който е цѣлъ отъ гравирани камъкъ, е вградена мраморна плоча, свързана съ интересно повѣрие. Презъ цѣлото време на турското робство по нея имало обилна влага. Хората я събирали съ памукъ — имала лѣчебно свойство. Когато нашитъ войски влѣзли, презъ великата война въ Македония, влагата изчезнала. Щомъ сърбитъ идватъ, влагата пакъ се появява. Отъ априлъ 1941 година изчезва наново.

До църквата „Св. София“ е църквата „Св. Богородица“. Съградена е презъ 1295 год. Въ турско време станала съборна архиепископска църква и понеже гробътъ на Климента билъ пренесенъ въ нея, наричали я „Св. Климентъ“.

На една стрѣмна скала, надъ самото езеро, е кацнала църквата „Св. Иованъ Богословъ“ или „Св. Иоанъ Канео“. Това е единъ сжщински нахитъ — такава изящество и кокетство има въ всѣка линия. Всевъзможни художници се опитаха да възпроизведатъ чара ѝ. Всичко, което се появи изподъ четката имъ, е само едно жалко, нескопосно подобие на тая изящна постройка.

Преди да стигнемъ до тая църква, ние минаваме презъ мѣсто, върху което нѣма никакъвъ знакъ, че тукъ преди 30 год. се е разиграла една трагедия. Нашиятъ водачъ г. Савиновъ говори: „Тукъ е гробътъ на 80 души българи, жертва на сръбския тероръ. Когато презъ 1912 год. идватъ сърбитъ, събиратъ всичко по-будно отъ града и го подлагатъ на жестоки изпитания. Още недоумрѣли, тия мжченици сж били хвърлени въ една дупка, изкопана на туй мѣсто, която отивала чакъ до езерото. За да доубиятъ жертвитъ, палачитъ сж хвърляли въ братския гробъ остри парчета отъ оржия.“

Охридчани спокойно не могатъ да говорятъ за туй отвратително злодейство. И г. Савиновъ говори съ вдѣхновението на истински ораторъ. „Постоянно се подчертава, казва г. Савиновъ, че Македония ни била поднесена на тепсия, безъ да пролѣемъ капка кръвъ. Не капка кръвъ, рѣки отъ жърви се пролѣха за Македония. Македония доби

свободата си срещу коститъ на 200 хиляди българи, паднали въ три войни и срещу коститъ на безбройнитъ мжченици, които гинѣха изъ Македонската земя подъ ножа на тирана.“ Всички падаме на колѣне предъ гроба на тия безименни светци и тихо подемаме „Покойници, вий въ други полкъ минахте“. Покойници, приемерте нашата тжжна пѣсенъ. Ние искаме тя да слѣзе до тъмния ви гробъ и да ви нашепне, че жертвата ви не е напраздна.

Презъ тая галерия на минала слава минаваме ние, за да слѣземъ до водитъ на синия Охридъ, дето ни чакатъ лодкитъ. Ние ще се върнемъ въ града по езерото. Лодкитъ се плъзгатъ спокойно, а ние търсимъ по скалистия брѣгъ следитъ на неизвестенъ подвигъ, защото въ Охридъ цѣлата земя е изтъкана отъ подвигъ.

На една непристѣжна скала надъ езерото е полицейскиятъ участъкъ. Тукъ е билъ нѣкога турскиятъ занданъ. Поради нѣкакво недомислие, следъ идването на нашитъ власти презъ 1941 г., той е билъ сринатъ до основи. Никой не е преценилъ ролята, която тия следи на мрачното минало щѣха да играятъ върху поколѣнията. Въ тоя занданъ е била килията, въ която е лежалъ Григоръ Пърличевъ. Презъ него сж минали толкова страшни комити, имената на които сж свързани съ голѣмитъ македонски възстания. Откъснати отъ свѣта, тия желѣзни хора сж намирали начинъ да преодолеятъ непристѣпността на високитъ скали и все пакъ, отъ тамъ, да ржководятъ бунта на робитъ. Всѣки день затворницитъ се редуваха да точатъ вода отъ езерото, като спускали отъ високата скала кофа. Долу въ скалата, близо до езерото има малка пещера. Тамъ сж били скрити жени отъ революционния комитетъ. Тѣ улавяли кофата и на опредѣлено мѣсто поставяли писма съ важни съобщения, написани на пергаментъ. Отговора отъ затвора получавали на другия день пакъ чрезъ кофата.

Колко много би могло да се каже за Охридъ и колко малко би било всичко, което ще се каже. Всички извикаха, когато видѣха Охридъ: „Това е по-горе отъ всичко, което си представяхме.“ Колко бледи сж всички описания!

Тукъ не е въпросъ само до прелестъта на една природна картина. Охридъ трѣбва не само да се види. Охридъ трѣбва да се почувствува. Трѣбва човѣкъ да поживѣе въ атмосферата му, проникната отъ особена мистика, за да разбере очарованието му. Тѣзи тѣсни стрѣмни улици, тия китни дворчета, така чисти както и улицитъ, тия спомени за една славна старина и езерото, което се блѣска о скалистия брѣгъ и нашепва легенди за упоритостъта, съ която тия гранитни хора сж бранѣли вѣра и родъ. Езерото се плиска и извиква печалния образъ на една сирота — майка. Тя насила е била отвлѣчена въ харема на Джеладинъ бегъ. Отъ него имала синъ. Бегътъ обещавалъ да остави цѣлото бегство на сина ѝ, ако тя се съгласи да го потурчатъ. Тя предпочела смъртъта. Убила детето, убила и себе си. Надъ гробчето на детето поникнало следъ време бадемово дърво.

Затворишъ ли очи и се оставишъ само на ромона на езерото, ще видишъ оная стара църква, която искали да поругаятъ. Тѣ сваляли кръста отъ нея и я превърнали на джамия, като поставили полумесеца. На другия день кръстътъ стоялъ до полумесеца. Пакъ го сваляли и

го хвърлили въ езерото. Кръстът, обаче, пакъ се появил до полумесеца. Тогава го захвърлили чакъ въ Черното море. Кръстът пакъ дошел надъ джамията и тамъ останалъ вече. Джамията била наречена „Кръстъ джамия“.

Въ тая атмосфера на красота и романтика живѣятъ охридчани. Защо се чудимъ тогава, че тѣ сж така ласкави и съ такава аристократическа отнѣреностъ въ обноската си? Тѣ иматъ съзнанието, че трѣбва да сж достойни за милостта на сждбата.

Никжде нашата пѣсенъ не е била така посрещната, както въ Охридъ. Никжде въ Македония не срещнахме такава дисциплинирана публика, както въ Охридъ. Никжде не бѣхме така вдъхновено приветствувани, както въ Охридъ. За Охридчани нашето гостуване бѣше празникъ. Отъ седмица напредъ, всичко е било раздвижено отъ новината, че хорътъ на Соф. учителки идва. Колко трогателенъ бѣше стариятъ революционеръ, съдържателъ на малка кръчма. По стенитъ на неговата кръчма висятъ портретитѣ на всички български революционери отъ Василъ Левски до Тодоръ Александровъ. Той не пие, но днесъ се е напилъ, защото сж дошли учителки отъ София — 24 години е чакалъ той такъвъ день. И е щастливъ, че го е дочакалъ.

Презъ време на концерта бѣхме поздравени съ пламенно слово отъ Охридския училищенъ инспекторъ. Председателката на хора, г-жа Надежда Исайтева, отвърна съ нѣколко топли думи. Между другото тя казва: „Туй, което срещнахме въ Охридъ надминава очакванията ни и ни кара да плачемъ.“

Следъ концерта ние сме на другарска вечеря. Колко мили сж тия другарски трапези. Тѣ придаватъ на споменитѣ ни за това прекрасно пжтуване особена топлота. На вечерята присѣтствува и кметътъ на града, г-нъ Коцаревъ — безупрѣченъ човекъ и българинъ. Неговото слово е просто, но сърдечно. То спонтанно събуди у всички желание да пѣятъ. Една стихия премина и отъ всички жгли на ресторанта се понесе „Що ми е мило, мило и драго, во Струга града дукањъ да имамъ“.

Стружани сж проявили безпримѣрна упоритостъ въ защита на своята народностъ. Тѣ сж предпочели неукѣ да останатъ, но не сж позволили сръбско училище да се отвори. Когато се е намѣрилъ нѣкакъвъ сръбоманъ, който настоявалъ да се отвори сръбско училище, убили го.

Още една точка и нашиятъ планъ е изпълненъ. Остава ни Св. Наумъ, Божиятъ гробъ за Охридчани. Тукъ всичко страдаше е търсило облекчение. Достатъчно е било, боленъ да полежи върху гроба му и ще оздравѣе. Ако самъ не може да отиде, дрехитѣ му да оставятъ на гроба и пакъ ще помогне закрилникътъ Св. Наумъ. Между скоба ще кажа, че когато ние трѣгнахме, бѣха ни връжени дрехитѣ на едно дете, което страдаше отъ остра магарешка кашлица, за да ги осветимъ на гроба. Майката на детето бѣше учителка.

Но какъ ще отидемъ? 32 км. отъ Охридъ, пжтътъ повреденъ, бензинъ нѣма. Единствено сръдство — малкитѣ спортни лодки. Ако езерото се развълнува, съ тѣхъ е опасно, но ние не искаме и да знаемъ. Св. Наумъ на помощъ. Лодкаритѣ сж въ делириумъ. Покрай насъ и тѣ ще видятъ Св. Наумъ пакъ. Тѣ ни увѣряватъ, че нищо нѣма да ни се случи, ако лодкитѣ не могатъ, тѣ на грѣбъ ще ни пренесатъ и пакъ ще ни отведаатъ. До сега

никой въ езерото не се е удавилъ, освенъ нѣколко пияни сърби, които се гаврили съ Св. Наумъ.

5 и пол. ч. сутринта. Слънцето още не е изгрѣло, а езерото е мъртво. 11 лодки съ по единъ или 2-ма гребци се откъсватъ отъ брѣга и отнасятъ една дружина, която трепти отъ вълнение къмъ българския Иерусалимъ. Не съмъ поетъ да ви създавамъ образи. Оставамъ на вашето въображение да видите върху изумруднитѣ води на Охрида 11 лодки, които се носятъ съ устремъ къмъ обетованата земя. „Мила родино, ти си земенъ рай“ зазвучава като изъ водата. Безъ да щемъ, я пѣхме. Пѣхме я много често изъ нашия дългъ пжтъ. Защото, наистина, това е земя рай. Това е любимата пѣсенъ и за нашитѣ лодкари. Ние завивадемъ на дружината отъ съседната лодка. Тѣхенъ лодкаръ е Христо, който, както се пѣе въ пѣсенъта, е „турилъ капче надъ око и гледа све изъ подъ око“. Той бѣше типиченъ охридчанинъ съ този вроденъ аристократизмъ. Имаше нѣщо благородно и въ външността му, и въ движенията му, и въ държането му. Макарь, че пѣсенъта му би зарадвала всѣко сърдце, той никога не прекаляваше. Той спираше винаги, преди да сж се наслушали слушателитѣ му. И после много трѣбваше да го молимъ, за да започне пакъ.

12 часътъ наближава. Св. Наумъ, разположенъ на скалистия брѣгъ, се отразява въ водитѣ. Сега всички лодки се събиратъ, за да влѣземъ съ церемониалъ. Камбанитѣ почватъ да биятъ. Чакъ таква тържествено посрѣщане не очаквахме. Лодкитѣ се удрятъ о брѣга. Горѣ кметътъ на града Поградецъ ни причаква и ни кани на обѣдъ! Днесъ ще бждемъ негови гости.

Докато стане обѣдътъ, ние разглеждаме старата църква. Началниятъ храмъ е съграденъ въ края на IX в. отъ Св. Наумъ съ помощта на княза Бориса. Въ малка стаица, на дѣсно отъ входа, е каменниятъ гробъ на Св. Наума. Сърбитѣ сж правѣли нѣкакви поправки и сж издигнали надгробната плоча — по-рано тя е била наравно съ земята. Фрескитѣ въ храма сж много интересни, но повечето заличени. Напълно запазена е една, която изобразява Св. Седмочисленици и царъ Борисъ. Надъ гроба на Св. Наумъ въ купола е нарисувана сцена — Св. Наумъ кръщава князь Борисовата дъщеря.

Къмъ стария храмъ има нови пристройки, които нарушаватъ грубо стила. Тукъ стоятъ запазени покоитѣ на кралица Мэрия и кралъ Александъръ.

4 часътъ е вече. Малко корабче ни отнася къмъ Поградецъ. Тукъ ни чака закуска. Поискаха да ни чуятъ пакъ, следъ което ни разведоха изъ града. Любезността имъ расте. Канятъ ни да спимъ въ Поградецъ, та на следния день да ни отведаатъ съ автомобили до Корча. За съжаление, ние не можемъ да приемемъ поканата. Ние трѣбва да пжтуваме съ лодкитѣ. Езерото отдавна не е било така бурно. Придружени отъ любезнитѣ домакини, ние плаваме къмъ Охридъ. Охридъ блѣсти отдалече като фенеръ.

На кея се е стекълъ цѣлия градъ Охридъ. Охридчани искатъ да видятъ своето корабче и хаджиитѣ.

Сбогомъ Охридъ, сбогомъ прекрасни води, сбогомъ дни, прекарани въ неописуеми трепети. Това, което изживѣхме, е вече само споменъ. Ще бжде ли споменътъ достатъченъ да оцѣти еднообразието на всѣкидневния ни животъ?

Олга Дейкова

ТОДОРИНЪ-ВРЪХЪ

Забилъ чело въ небето, омисленъ и самотенъ,
Тодоринъ-врѣхъ грамаденъ предвѣченъ исполинъ!
И днесъ Камбана плаче, ти чедо пакъ изпрашашъ,
едно следъ друго чедо — днесъ щерка — тре синъ...

Кога тъй равнодушенъ и мене ще обгледашъ?
Дали презъ знойно лѣто, или презъ снѣженъ день,
когато вихри вѣятъ, дърво и камъкъ пука,
когато е земата скована въ ледъ студенъ?

Въ жайдушката поляна прибра девойка млада,
юнашки въ бой що падна съзъ люти врагове —
чутовната Тодора, велика твоя слава,
чието име носишъ отъ токозъ вѣкове,

Ехъ, колко събѣтъ и царства въвъ вѣчността изпрати!...
А кой ли ще изпрати и тебе най-подиръ?
Съ какъвъ ли грѣмъ и трѣсъкъ ти страшно ще загинешъ,
какъвъ ли ще оставишъ наследникъ въ тоя миръ?

Ти колко вѣка още надъ Банско ще надничашъ?
Надъ тѣзъ рѣки, потоци, игриво що текатъ,
надъ езера кристални и цѣфнали долини,
надъ муритъ вѣковни, по тебе що растатъ?

Ти, свикъсъ унесенъ, таенъ, поставенъ тукъ защо си?...
мълчишъ... не отговаряшъ на никакви въпроси
и вѣчно все ни гледашъ величественъ и строгъ;
а тайнитъ ти знае едничѣкъ само Богъ.

Банско, 4. XI. 42 г.

Димитъръ Г. Молеровъ

Да отдадемъ почитъ и на останалитѣ ниви борци.

Цанко Нушевъ Златевъ.

Да почитаме и останалитѣ живи народни борци и труженици, защото тѣ сж носителитѣ на борческия народенъ духъ и крепителитѣ на народното единство. Тѣ сж старитѣ бойни знамена, подъ които всѣки моментъ и при нужда пакъ могатъ да се наредятъ младитѣ поколѣния въ борбата противъ враговетѣ на българския народъ. Да ги почитаме и да имъ отдадемъ нужното внимание, ако искаме да възпитаваме младото поколѣние къмъ вѣрна и честна служба на народа и къмъ готовностъ за самопожертвуване за благо на Родината. Да почитаме и обичаме старитѣ останали живи борци, защото сега това е за тѣхъ най-големата награда за дългогодишнитѣ имъ мъжки и страдания и за дългогодишната имъ вѣрна и честна служба на своя многострадаленъ народъ. Това е и нашъ мораленъ дългъ, защото на тѣхната дейностъ ние дължимъ днешната свобода.

На 24 и 25 юлий т. г. чествуваха борцитѣ за народната свобода на Св. Николската околия. По тоя случай си спомнуваме съ особена почитъ и уважение за дългогодишния старъ и многозаслужилъ четникъ Цанко Нушевъ Златевъ, отъ с. Неманинци, който въпрѣки голѣмитѣ прежеждия, които е преживѣлъ въ своя дългогодишенъ четнически животъ, за обща радостъ, остана живъ и здравъ, за да се радва днесъ на сладката свобода, за която той посвети своя животъ, своитѣ младини. Той днесъ мирно и скромно живѣе въ родното си село Неманинци, Св. Николска околия, заобиколенъ отъ голѣмата почитъ и любовъ на своитѣ близки и на своитѣ селяни, които не само го обичатъ, но и просто го обожаватъ.

Цанко Нушевъ Златевъ е роденъ на 2 априлъ 1882 година, въ с. Неманинци, Св. Николска околия. Той не е грамотенъ, но затова пѣкъ природата го е надарила съ здравъ природенъ умъ и съ силенъ борчески духъ. Презъ 1904 г. той бива покрѣстенъ въ революционната организация отъ

видния революционеръ и ръководителъ отъ гр. Шипъ — Мише Развигоровъ. До 1910 год. Цанко работи като легаленъ работникъ на организацията въ селото си, а на 20 юлий с. г. на Св. Илия избѣгва отъ селото и се присъединява къмъ четата на Тодоръ Александровъ и отъ тамъ заминава за България. Отъ тогава започва неговиятъ буренъ четнически животъ. Презъ сжщата 1910 година той заминава като четникъ въ Кратовско съ четата на Лазо Тодоровъ (Фертико), отъ гр. Шипъ. Въ сжщата чета е билъ и неговиятъ другаръ Йорданъ Ставревъ. Презъ 1911 година Цанко отива съ четата на Иванъ Яневъ Бърльо въ Шипско, а покъсно придружава Тодоръ Александрова въ Скопско. Сжщата година по заповѣдъ на Тодоръ Александровъ, заедно съ други другари, избиватъ куриеритѣ на появилата се турска чета въ с. Мечкуевци, Царевоселско. Пакъ сжщата година по заповѣдъ на Т. Александровъ, Цанко взима една адска машина отъ с. Богословецъ, Св. Николско, отнася я въ Шипъ и я поставя въ околийското управление (каймакъмлъка), но тя не експлодира. Презъ 1912 година ходи последователно съ четитѣ: на Дончо Ангеловъ въ Кратовско, Ив. Яневъ Бърльо въ Шипско и съ Ванчо Джолинъ и Ильо Лерински въ Тиквешко. За другари ималъ: Григоръ Бучевски, Пано Мечкуевски, Миланъ Петрушевъ и Вицо Лазаровъ. Въ Кожухъ планина четата води едно кърваво сражение съ турцитѣ. Тамъ го заварва Балканската война. Следъ започването на войната Цанко, заедно съ неговия другаръ Миланъ Петрушевъ, се върнали въ родното му село Неманинци, но тамъ заварили настанени сѣрбитѣ, които ги арестували като български комитаджии и ги вързали съ вжжета. Следъ като ги освободили, тѣ стояли въ селото около единъ месецъ, а на 18. I 1914 год. заминали за Мраморно море въ Македонското опълчение. Въ навечерието на Сѣюзническата война, Цанко заминава съ четата на

войводата Тодоръ Стояновъ въ Тиквешко. Като се обяви войната, четата скъсва ж. п. линия при Демиръ Капия и пленява група сръбски войници, заедно съ няколко души офицери. На другия ден следъ тая акция, четата води сражение съ сърбитъ при с. Пръждево. По това време пристига съ четата си и Чернопъевъ, съ когото заминали за Неготинъ и Кавадарци, където водиха ново сражение съ сърбитъ.

Съюзническата война завърши неблагоприятно за българския народъ. Но Цанко, както и всички македонски борци, не се отчая и не изгуби възра въ свѣтлото бъдаше на народа ни. Още презъ месеца септември 1914 година, Тодоръ Александровъ изпрати войводата Лазо Тодоровъ (Фертика) съ група четници, между които бѣше и Цанко, за да обиколятъ Кочанската, Кратовската и Щипската околии и да създадатъ отново революционната организация. Следъ като изпълни благополучно възложената и мисия, четата се върна въ България презъ мес. януарий 1914 г. Презъ сжщата 1914 год. Цанко Нушевъ отива четникъ въ Кочанско въ четата на Симеонъ Клиначарски, а презъ 1915 год. пакъ въ четата на Лазо Тодоровъ въ Щипската околия, където ги завари Общоевропейската война. Следъ започването на войната Цанко постъпи въ партизанската рота на капитанъ Лефтеровъ, която бѣ сформирана само отъ бивши четници и войводи. Тогава той получи орденъ за храбростъ.

И Европейската война завърши неблагоприятно за българския народъ, който тогава бѣше още повече разпокъсанъ. Но Цанко Нушевъ, който е пропитъ съ велика любовъ къмъ своя народъ и съ несломимъ борчески духъ, пакъ не се отчая. Той продължаваше да върва въ звездата на своя народъ. Още къмъ края на 1918 год. по заповѣдъ на Тодоръ Александровъ Цанко замина съ четирима свои другари въ Щипско съ разузнавателна целъ, понеже революционната организация трѣбваше наново да се възобнови. Отъ тогава Цанко продължи непрекъснато своята революционна дейностъ като четникъ, както следва: Презъ 1919 г. последователно замина съ Лазо Тодоровъ (Фертика) и Лазо Кљонковъ въ Щипско и съ Лазо Дивлянски въ Скопско. Презъ 1920 г. съ Лазо Тодоровъ, а презъ 1921 г. съ Иванъ Яневъ Бърльо пакъ въ Щипско. Презъ 1922 г. бѣше изпратенъ като отдѣльоненъ на група четници въ Кумановско. Презъ 1923 г. замина за Кратовско съ четата на войводата Мите Опилски, а презъ 1924/25 г. оти-

де отново въ Щипско съ четата на Иванъ Яневъ Бърльо. Презъ 1926 г. Цанко замина за Щипско съ четата на Герасимъ Яневъ Муставински отъ с. Муставино, заедно съ следнитъ свои другари: Андрея Маневъ Барутчийски, отъ с. Ранчанди, Гьоцо Христовъ Доганджийски, отъ с. Долно Трогерци, Ванко Дачевъ Тошевъ, отъ с. Неманинци и Георги Спанчевски и Мите Каракашевъ отъ Кочанско. Въ мѣстността „Цървени камъни“, Кочанско, четата бѣше открита отъ сърбитъ. Четата води сражение, което трая около 13 часа. Паднаха убити 24 души сърби, а ранени бѣха трима души четници. Въ това сражение взеха участие и трима души куриери, които придружаваха четата. Презъ 1927 година Цанко замина съ четата на Герасимъ Яневъ Муставински въ Босилеградско. Тогава четата нападна въ с. Изворъ, босилеградско, единъ сръбски полицейски участъкъ.

Отъ 1. X. 1927 г. до 24. I. 1934 г. Цанко Нушевъ бѣше на работа въ мина Перникъ, въ охраната на мината, а отъ 24. I. 1934 г. до освобожението на Македония 6. IV. 1941 г. той стоя въ България, въоръженъ съ велико търпение и очаквайки освобождението на своя роденъ край.

Цанко Нушевъ Златевъ повече отъ 20 години служи върно и честно на своя народъ. Той съ пушка въ ръка се бори за неговата свобода, бродейки изъ Македонскитъ балкани и оставяйки на произвола на съдбата своето семейство, което презъ всичкото време на неговото изгнаничество изнемогваше. Това е съдбата и на всички ония негови върни другари—четници, на които имената спомнахме по-горе.

Въ тѣзи изпитани стари революционери—четници, между другитъ качества, има едно ценно качество — скромностъ. Тѣ не обичатъ да парадиратъ съ своитъ минали заслуги, които безспорно сѣ много голѣми. И днесъ, готови въ всѣки моментъ пакъ да служатъ на своя народъ, тѣхното единствено желание е: да видятъ напълно осъщественъ народния идеалъ, за който тѣ страдаха и за който посветиха своя животъ. Ето защо, въ моменти като днешния, ние сме длъжни да си спомнимъ и за тѣхъ, да изкажемъ къмъ тѣхъ нашитъ адмирации, нашитъ почитания, защото тѣ сѣ най-ценнитъ носители на борческия народенъ духъ и най-върнитъ крепители на народното единство.

Ангелъ Узуновъ

Съдържание на XI—XV годишнина

Година XI

Клишета:

Кн. 1-101 Спасъ Мартиновъ съ Сборнитъ отряди на Хр. Чернопъевъ. Дѣльо Д. Марковски.

Кн. 2-102. Ръководното тѣло на Илинденската Организация Д-ръ Владимиръ Руменовъ. Тодоръ Лазаровъ, Михаилъ Панайотовъ, Коце Гочевъ, Мишо Бачовъ — содаджията. Христо Ив. Контевъ. Изселеници отъ с. Бутимъ, Драмско. Учителското тѣло въ гр. Крушово презъ учеб. 1916/17 год.

Кн. 3-103. Пл. „Върбица“ надъ с. Загоричени, военненъ възстанич. лагеръ — 1903 г. Юнашко дружество въ Битоля „Пелистерски юнакъ“. Годишния актъ на училище „Св. Св. Кирилъ и Методий“ въ с. Саракиново — Воденско на 11 май 1911 год. Д-ръ Георги Стрѣзовъ — Тане

Стойчевъ Кљанджевъ, Предъ откриване паметника въ Горна Джумая гр. Струмица. Сцена изъ пиесата „Какъ умира македонски четникъ“. Македонска седѣнка.

Кн. 4-104. Гоце Дѣлчевъ Петъръ Яцевъ на смъртно легло. Иосифъ Ковачевъ. Д-ръ Георги Николовъ. Пиринъ мѣстността „Главитъ“ съ върха Гадей. Пиринъ Стражитъ 2810—2840 м. и в. Гадей 2764 м. Христо Настевъ. гр. Тетово.

Кн. 5 105. Борисъ Дранговъ. Параскевъ Цвѣтковъ. Стоянъ Т. Цвѣткова, Тодоръ Цвѣтковъ, родители на Параскевъ Цвѣтковъ. Коце Джаферовъ, Црнъ Киро и Спиро Калемановъ — терористи отъ Щипъ.

Кн. 6 106. Мишо Николовъ, Василь Чакаларовъ, Лазаръ п. Трайковъ, Манолъ Розовъ, Пандо Кљашевъ. Кукушъ опожаренъ презъ 1913 год. Юнашко д-во въ Леринъ.

Благой Димитровъ. Бъжанци отъ с. Бутимъ — драмско и отъ гр. Енидже-Вардаръ.

Кн. 7-107. Петъръ Васковъ. Георги Кондоловъ. Лазаръ Маджаровъ. Варненското др-ство „Илинденъ“ Монастирът св. Пантелеймонъ, Кочанско гр. Гостиваръ. Иванъ П. Мутафовъ. Илия Димушевъ. Георги Пет. Богдановъ. Борисъ Дим. Диневъ.

Кн. 8-108. Христо Силяновъ. Изгледъ изъ околността на Съръ. с. Сармусакли, Сърско. Свещ. х. Иванъ Кръстевъ гр. Прилепъ. Островското езеро. Монастира Пречиста,

Кн. 9-109. Евстатий Чалъовски. Димитъръ Уста Илиевъ Изгледъ отъ гр. Воденъ. Воденскитъ водопади.

Кн. 10-110. Даме Груевъ Христо Силяновъ. Матей Геровъ. П. Хр. Юруковъ. Петъръ Ацевъ. Г. Битоля Недко Цвѣтковъ. Григоръ Ивановъ (Тотето).

Статии:

Кн. 1-101 Илинденската организация и илюстрация „Илинденъ“. Възстанически дисциплинаренъ уставъ. — Спасъ Мартиновъ — Дѣло Д. Марковски — Отчетъ на ръководното тѣло на Илинденската организация. Славунъ бегъ и Арсений Логотетъ — Положението Исторически календаръ за м. Януарий

Кн. 2-102. Д-ръ Владимиръ Руменовъ. Костурската епопея, Тритъ бесилки въ Щипъ. Една 30 — годишнина — Радкина неволя, Богданъ и Гроздана — „Искреността“ на младотурцитъ — Една 100-годишнина — Учабното тѣло въ Крушовска нахия (подоколия) презъ турск. владичество — Истината. Постѣпки за уреждане бъжанскитъ неволи. Положението.

Кн. 3-103. Костурска епопея. Лексо Динимиевъ отъ с. Загоричени-Костурско. На гости въ Битоля и Воденъ презъ 1913 год. Д-ръ Георги Я. Стрѣзовъ. Андартитъ въ с. Горничево. Първото освобождение на гр. Г. Джумая презъ 1878 год. Църковно училищното дѣло въ Струмишко Илинденска вечеръ въ Варна. Изъ четнишкото движение — единъ неиздаденъ документъ Презъ 1895 год. Положението.

Кн. 4-104. Гоце Дѣлчевъ. Пророчеството на Вазова. Кулата. Петъръ Ацевъ почина. Костурската епопея. Иосифъ Ковачевъ. Д-ръ Георги Николовъ. Терзи Никола. Николай Павловичъ Милуковъ. Винаца. Кратковременната свобода на гр. Горна Джумая. гр. Тетово. Изъ четнишкото движения — единъ неиздаденъ документъ презъ 1895 г. Положението.

Кн. 5-105. Величавиятъ Борисъ Дранговъ. Параскевъ Тодораки Цвѣтковъ. Винаца. Кресненското въстание. Юбилейнитъ тържества на българския университетъ „Св. Климентъ Охридски“. Тържеството въ Македонския наученъ институтъ. Училищното дѣло въ гр. Кукушъ и Кукушко Изъ четнишкото движение — единъ неиздаденъ документъ презъ 1895 год. Положението.

Кн. 6-106. Вождоветъ на Костурско. Кукушкитъ боеве и разорението на кукушкия български край презъ 1913 г. Български гимнастически дружества „Юнакъ“ въ Македония. Майка, Одродени, Чичко ми. Илинденъ — 2 августъ 1903 г. Името на нашия университетъ. Винаца. Благой Димитровъ. Учителитъ. Положението.

Кн. 7-107. Илинденската епопея. Странджанската епопея Чествуване 36 годишнината отъ Илинденското въстание въ Варна. Винашката афера. Соколитъ отъ Македония. Училищното дѣло въ Дебърската епархия. Иванъ П. Мутафовъ. Животътъ и дейността на Илия Димушевъ. Георги Пет. Богдановъ. Едно злощастие. Положението.

Кн. 8-108. Христо Силяновъ. Константинъ Д. Петковичъ. Въ Съръ и Сърско. Винашката афера 1. Прилепъ следъ въстанието. Себеотрицанието на македонския четникъ.

Кичево и Кичевско. Положението.

Кн. 9-109. На творцитъ на илинденската епопея. Тайнописътъ на вътрешната македонска рев. организация. Дебърската чета презъ 1904 г. и избѣгнатата опасностъ за живота на Дамянъ Груевъ. Винашката ефера Димитъръ уста Илиевъ. Баба Кръста. Учебното дѣло въ гр. Прилепъ и Прилепско. Нашата пѣсенъ, 25 годишната прослава на поета-революционеръ П. К. Яворовъ. Положението.

Кн. 10-110. Смъртта на Дамянъ Груевъ. Честита 1940 г. Родно знаме. Матей Геровъ 1872—1918, Винаца следъ аферата. Следъ Илинденъ 1902 г. Нашата пѣсенъ. Недко Цвѣтковъ Варимесовъ. Григоръ Ивановъ (Тотето). Македонската шевица. Положението.

Година XII

Клишета:

Кн. 1-111. XII. Инженеръ Христо Станишевъ. Кръстьо (Ставро) Калабуровъ.

Кн. 2-112. Антонъ Е. Кецаковъ. Димитъръ Г. Стефановъ М. Матовъ. и войводитъ заедно. Сиропиталище Битоля. Общъ изгледъ отъ гр. Неврокопъ. Неврокопъ главната улица. Баба Заринка Евт. Тильова.

Кн. 3-113. Икономъ Тома Николовъ, първиятъ дяконъ въ Битоля. с. Зелениче Леринско.

Кн. 4-114. Гоце Дѣлчевъ. П. Карагеврековъ, Тодоръ Лазаровъ. Солунската мѣжка гимназия Св. Св. Кирилъ и Методий. Ангелъ К. Чалжковъ. Т. Николовъ. Никола Ставревъ Мильовски. Георги Илиевъ Байковъ.

Кн. 5-115. Св. св. Кирилъ и Методи. гр. Прилепъ. Владимиръ Лютиевъ. Илия Лютиевъ. Василь Мончевъ съ семейството си. Петъръ Ацевъ. Георги Пешковъ.

Кн. 6-116. Д-ръ Любомиръ Милетичъ. Фотинка Петрова Аспасия Димева Якимова. Анета Спирова Сп. Олчева и Василка Стефанова п. Христова. Василка Лазева. Василка попъ Петрова Каранджова. Василь Чекаларовъ. Санде Спировъ Развигоровъ. Миле П. Раховъ.

Кн. 7-117. Чествуване 19 августъ 1940 год. Илинденъ въ Албания, Тирана. Полк. Борисъ Дранговъ. Христо Настевъ. Ефремъ Чучковъ. гр. Костуръ. Илинденъ въ София. Илинденци, следъ панихидата предъ Макед. домъ въ Варна. Демиръ-Хисаръ.

Кн. 8-118. гр. Битоля. Спиро Джеровъ. Любомиръ Бобевски. Дяконъ Стефанъ Митановъ. с. Невояне Леринско. Женска носия отъ с. Невояни.

Кн. 9-119. Петъръ Стоевъ. Село Желево. Хоро въ с. Желево. Никола Миховъ. Христо Сираковъ. Пана Прошевъ. Семейства Хр. п. Коцеви и Тодоръ Лазарови. Татулъ Зармания.

Кн. 10-120. Наумъ Христовъ. Четата на Гьорче Петровъ. Лазаръ попъ Трайковъ. Иванъ Поповъ. Четата на Лука Ивановъ. с. Прекопана, Леринско.

Статии:

Кн. 1-111. XII. Отчетъ на Ръководното тѣло на Илинденската организация за 1939 год. Инженеръ Христо Станишевъ. Раздѣлата ни съ Петъръ Юруковъ. Кръстьо Ставро Калабуровъ. Македония въ своето културно-просвѣтно развитие. Положението.

Кн. 2-112. Антонъ Е. Кецк. Димитъръ Г. Стефановъ. Революционната епоха въ Костенариата — 1903/1908 год. Сиропиталище Битоля. Гр. Неврокопъ. Какъ биде изпратена една скромна, но заслужила стражанка. Българи, взели участие въ освобождението на Гърция. Положението.

Кн. 3-113. Икономъ Тома Николовъ, първиятъ дяконъ въ Битоля. Отъ времето на пай-голѣмата народна радостъ.

Революционната епоха в Костенарията — 1903/1908 год. I-вия випуск на Скопското българско мъжко педагогическо училище. Леринско в цифри. За българските нощи. Положението.

Кн. 4-114. Гоце Делчев апостол на свободата. Възпоменателно утро за Чипровското въстание. Въ Виница. Документи от края на XIV век за българите в Македония. Революционната епоха в Костенарията—1903 — 1908 год. Чужденци за училищното дело в Македония. Ангел Керезов Чалков — един от забравените, Теофил Николов, Никола Ставрев Мильовски, Георги Илиев Байков, Павел Талев Иванов. Нашите църкви в Америка, Дружествен живот. Положението.

Кн. 5-115. Делото на Св. Св. Кирил и Методий. Негово Високо Преосв. Нефит Видински в Леринско. Прилеп в революционните борби. Подвиг на Кузо Илков, самарджията. Един инцидент в Битоля между руския консул и полицията. Революционната епоха в Костенарията 1903/1908 год. Няколко доброволчески чети. Училищното дело в Солунската кааза през 1911/1912 уч. г. Положението.

Кн. 6-116. Д-ръ Любомир Милетич. За спомените на македонските дейтели. Васил Чекаларов в Кукуш. Въ Виница. Миле П. Рахов. Революционната епоха в Костенарията — 1903/1908 г. Учебното и църковното дело в Велешко. Положението.

Кн. 7-117. Велик еси Господи. Илинден. Моята молитва. Въ родната земя. Чест. Преображенското въстание 6/9 VIII 1903 г. Прогимн. „Полковник Дрангов“ в Горна Бана. Винишкият шпионин. Революционната епоха в Костенарията — 1903/1908 г. Отпразнуването на Илинден в София. Честване годишнината на Илинденското въстание в Варна. Илинден в Кърджали. Кратковременната свобода на Пиянец. Демир-Хисар — Валовица. Положението.

Кн. 8-118. О, Добруджански край! Ден на слава и възторзи. Мисли върху подготовката, проявите и дейността на В. М. О. Р. О. в II-ия револ. окръг. Революционни движения на българите в Македония в далечното минало. Една тридесет и седем годишнина. Любомир Бобевски. Винишкият шпионин. Нападение на сватбата в с. Неволяни, Леринско. Кратковременната свобода на Пиянец. Извлечение от бележките на четника Ив. Мутафов. Положението.

Кн. 9-119. Българският дух. Вардар! Свободна ще си ти. Въ градината на мъките и страданията. Петър Стоев. Откриване шифра на Атинския революционен комитет и последствията от това. Подвигът на Желевци. Страници от моето тевтерче. След Илинденското въстание. Винишкият шпионин. Освещаване паметника на В. Петлевков. Едно тържество. Извлечение от бележките на четника Ив. Мутафов. Положението.

Кн. 10-120. Честита новата 1941 г. Наум Христов. Поражението на турците около с. Чаница на върха Маргара 1903 г. с. Прекопана—Леринско. Откриване шифра на Атинския революционен комитет и последствията от това. Димитър Георгиев Загорски — из записките му. Винишкият шпионин. Извлечение от бележките на Ив. Мутафов. Положението.

Година XIII.

Клишета:

Кн. 1-121. Петър поп Арсов. Стамо Янков. Свещеник Лазар Замфиров. с. Негорци, Гевгелийско. Игра на русалий в гр. Гевгели. Игра на русалий в гр. Гевгели. Спомени от Негорските Русалий. Общ изглед на гр. Петрич.

Кн. 2-122. Проф. Добри Христов. Мирче Ацев. Схема

Крушово и близката му околност. Войводата Гюрчин. Митрополит Козма Пречистански. Кузо. п. Динев Благин. Участници в „грцката чета“, която извърши залавянето и наказанието на шпионите от с. Недани и с. Псодери под началството на Кузо Благин (като „капитан Бельос“).

Кн. 3-123. Димитър Ляпов Гурин като ученик. Парашкева Ташкова Гърдановска, Митре Влаха. В. Чекаларов и Пандо Кляшев с свои. Лев Василев Чинев Охрид. Хр. Пармаков — Хр. Ангелов — доктор. Наум Анастасов Цетинов сега свещеник.

Кн. 4-124. Адолф Хитлер. Проф. д-ръ Филев. Селяни от с. Кривогащани, прилепско, посрещат първия български офицер и гости от София. Христо Д. Узунев в свещенически дрехи, Антон Д. Узунев Солунските братя Кирил и Методий Лазар Г. Топалов. Смилевки — манифестират в София.

Кн. 5-125. Св. Св. Кирил и Методи. Полковник Борис Дрангов. Петър Ацев. Лазарополе. Изглед от Гевгели. Изглед от Кавала. Трайко Китанчев Изглед от Гостивар. Изглед от град Драма.

Кн. 6-126. Ръководното тяло на Илинденската организация. Цар Симеон. Едно пътуване в Македония. Изглед от Охрид Изглед от Лерин. Свещ. Ив. Илиев. Изглед от околността на Воден. Спас Шенов.

Кн. 7-127. Лазар Дивленски. Райко Жинзифов. Даме Груев. Петър Кушев. Хр. Гавазов. Пере Тошев. Георге Петров. Пар. Цветанов. Панахидата на общото гробище в гр. Кавадарци. Общата трапеза на Илинден в Кавадарци. Панахида на гроба на Мише Грабов, Милан Кръстев и Мите Залчев за падналите илинденци. Шедствието за гробищата в Щип.

Кн. 8-128. Аце Дорев. Изглед от Охрид. Св. Иван Канео. Охрид изглед. Църквата Св. Климент. Анастасия Узунва. Христо Узунва. Харалампий Ст. Радичев. Архимандрит Теодосий Синаитски. Църквата св. Илия в развалини. Стариот Дойран — панорама. Дойр. у-ще Екз. Йосиф в развалини. Войводата Милан Гюрлуков говори на Илинден в Прилеп. Събра ние в Прилеп Илинденското тържество в гр. Прилеп. Част от Илинденци в Македонския дом Варна.

Кн. 9-129. Царево село Живит илинденци взели живо участие на Крушовското въстание през 1903 г. Янко Дим. Добринов. Т. Цветков Аристид Дамянов. Трайко Теохаров Попов. Митрополит Софроний и Протоиерей Анани поп Анастасов в Куманово. Ламбо Василев.

Кн. 10-130. Дамян Груев. Христо Ангелов. А. Е. Кецаков говори за подвига на освободения българин за свободата на Македония. При костницата в черквата св. Константин и Елена. Охридското братство сз. Климент в София празнува патронния си празник в Охрид. След сказката на Симеон Радев.

Статии:]

Кн. 1-121. VIII. Отчет на Ръководното тяло на Илинденската организация за 1940 год. Положението на смъртните на Илинденската организация от 1. I. 1940 г. до 1. I. 1941 г. Петър поп Арсов. Стамо Янков. Свещ. Лазар Замфиров Бждни вечер. Народни обичаи в Боймиа. За примър и похвала. Положението.

Кн. 2-122. Професор Добри Христов. Последните дни на въстанието в Охридско през 1903 год. Първата ми среща с Йордан Пиперката. Св. Дебърския Митрополит Козма Пречистански. Македоно-одринското опълчение. Допълнителни данни по откриване шифра на Атинския грцки върховен Революционен комитет от Костурските районни войводи Пандо Кляшев и Атанас

Кършаковъ. Легенда за свещения огънъ. Положението. Кн. 3-123. Молитва на Илинденеца. Димитъръ Ляповъ Гуринъ. Крушовската баба Тонка — баба Пара Матева Гърдановска. Презъ Илинденското въстание. Последните дни, на въстанието въ Охридско. Ще дойдемъ ний. Юнаци. Бешикъ гюль. Положението.

Кн. 4-124. Царьтъ на Българитъ. Адолфъ Хитлеръ. На фюрера Адолфъ Хитлеръ. Проф. д-ръ Богданъ Филовъ. Свободна Македония. Декларацията. Освободителното движение въ Македония и Одринско. Великъ день. Последните дни на въстанието въ Охридско. Въ горящото с. Арменско-Леринско. Лазаръ Г. Топаловъ Иванъ Ст. Чековъ. Драма. Драмското поле. О-въ Тасосъ и Самотраки Положението.

Кн. 5-125. Къмъ новоосвободенитъ българ. граждани. Светитъ братя. Панихидата за полковникъ Дренговъ въ Скопие. Революционната организация. Очакване. Нашиятъ царъ би могълъ да рече. Съюзниците и ние. Прилепската революционна организация преди въстанието. Мченикътъ Учителката отъ Конско. Стопанската мощъ на освободенитъ отъ Гърция бълг. земи. Село Саракиново. Положението.

Кн. 6-126. Илинденъ 1903 г. Първата българска радостъ. Македония и мак. българи. Изненадата. Чужденци за черковно-учебн. дѣло въ Македония. Едно пътуване въ Македония. Илинденци въ новитъ земи. Ода на св. Климентъ. За свободно Крушово. Ключъ на българщ. въ зап. Македония Битоля. Съобщения. Едно послание. Положението Кн. 7-127. Илинденъ. Сбжднати мечти. Най-после. Препорецъ надъ Охридъ. Размѣнени телеграф. поздрави. Изгрѣвъ. Последна граната. Илинденъ въ Битоля. Илинденъ въ Кавадарци. Илинденъ въ Щипъ.

Кн. 8-128. Аце Доревъ. Въ Охридъ. Охридъ синъ. А. Е. Кецкаровъ къмъ охридчани. Почитъ на илинденци къмъ майката на Хр. и Андонъ Узунви. 3 октомврий 1941 г. въ гр. Крушево. Харалампи Ст. Радичевъ. Крушово. На св. Илия въ Дойранъ. Отпразднуването на илинденското въстание въ Прилепъ. Между освободенитъ прилепчани Презъ вѣкове веднажъ бива. Отпразднуване годишн. на илинденското въстание въ Варна. Държавенъ нар. театъръ въ Скопие. Положението.

Кн. 9-129. Нѣои. Победното шедствие на правдата. Позивъ. Две славни дати. Народн. обликъ въ Македония. Янко Димитровъ Добриновъ. Едно писмо. Братя. Аристидъ Дамяновъ. Христосъ Възкресе. Теохаръ Поповъ и Трайко Т. Поповъ. Македония е свободна. Протоирей Анани п. Анастасовъ Поменъ за трима бъл. мченици въ Битоля. На Македония. Илинденъ въ Радовишъ. Про. слава. Ламбо Василевъ. Съобщения. Починели другари 1903 Илинденъ. Дарители. Положението.

Кн. 10-130. Честита нова година. Честита ни нова година. Дамянъ Груевъ. Дамянъ Груеву. Дамянъ Груевъ. Отчетъ за 1941 год. на организацията. Положение на смѣткитъ. Христо Ангеловъ. Илинденъ въ Охридъ. Духъ и месианство на Македония. Съобщения.

Година: XIV

Клишета:

Кн. 1-131. Н. В. Царъ Борисъ III. Илия, Бано и Тодоръ Кушеви. Изъ светитъ мѣста. Фоти Николовъ Кирчевъ. Тодоръ Златковъ. Ламбе Йоановъ Арнаудовъ. Христо Стояновъ Настевъ. Стоянъ Настевъ Опейчанецъ. Секула Ристовъ Алексковъ. Зафиръ Димковъ.

Кн. 2-132. Мара Бунева. Василь Левски. Сребра Апостола. Д. п. Георгиевъ. Воденъ. Д-ръ Недко Семеновъ. Илинденци и отълченци въ Крушово. Ученицитъ и ученичкитъ отъ Крушово въ София. Иванъ Ристовъ Киселиновъ. Антонъ Веляновъ Шибакъ. Свещ. Петъръ Петровъ Коджабашиевъ. Георги Петровъ Поповъ. Д-ръ Тренчевъ. Л. Ивановъ Ал. Трифоновъ Хр. Киселички. и Чорбаджийски.

Кн. 3-133. Поглавникътъ. Д-ръ Анте Старчевичъ. Христо Матовъ. Българскиятъ посланикъ г-нъ Мечкаровъ полага вѣнецъ върху гроба на незнайния воинъ въ Загребъ. Димитъръ Гошановъ. 3 мартъ въ гр. Крушово. Никола Атанасовъ попъ Стефановъ.

Кн. 4-134. Гоце Дѣлчевъ. Негово Високо преосвещенство Григорий, Митрополитъ Пелагонийски. Кръстю Трайковъ ресенски войвода. Семейството на Николе Спасовъ отъ с. Крушеяни. Иванъ Нелчиновъ. Христо Ил. Лапайковъ. Лазо Бицановъ Христо Ивановъ майсторчето. Стойчо Куновъ отъ гр. Крушово. Дим. (Митре) Г. Аржанецъ. Живи дейци отъ Илинденското въстание въ Крушово. Свещеникъ Кирилъ Трайчевъ.

Кн. 5-135. Гоце Дѣлчевъ. Панахида въ Крушово за Г. Дѣлчевъ, Хр. Узунви. Нико Каревъ.

Кн. 6-136. Македонски носии. Подп. Б. Сугаревъ. Дѣдо Ильо. Гоце Дѣлчевъ. Кръстю Лазаровъ. Кумановски войвода Драма—общъ изгледъ.

Кн. 7-8 137-8. Г.г. делегатитъ. Посрещачитъ на гарата въ Битоля. Обл. директоръ г. Ан. Козаровъ. поздравява илинденци съ добре дошли. председ. на Ил. Орг. г. Л. Томовъ отговаря на приветствията. Красиви девойки поднасятъ разкошни букети цвѣта. Кметътъ на Битоля г. Ил. Ненчевъ говори предъ делегатитъ на I конгресъ на Илинденци. г. К. Христовъ отговаря на приветствията. Предъ общината въ Битоля. На панихидата въ черквата св. Богородица. На лобното мѣсто на А. Турунджовъ г. Л. Томовъ говори за подвига на героя. г. команд. на дивизията поднася вѣнци на германскитъ и бъл. воини загинали за свободата на Макед. Илинденци на конгреса. На пътъ за с. Смилево.

Кн. 9-139. Митрополитъ Натанаилъ. Четата на Бончо Василевъ.

Кн. 10-140. Илинденци въ кжщата на Георги Чурановъ на 5 августъ 1942 г. въ с. Смилево. Илинденци за гробищата въ Щипъ. Стоянъ Йосевъ. Градъ Крушово. Г-жа Мария Дяконъ Ив. Младенова. Спири Ивановъ Цѣтковски. Софрония Гавриловъ. Неданъ Богоевъ Соколовъ Алексо Настевъ Наумовъ. Веле Георгиевъ Саторотъ Стоянъ Секуловъ Таралинга.

Статии:

Кн. 1-131. Негово Величество Царьтъ. Възкресение. Свободата. Вѣчна благодарностъ. Едно героично семейство. Добри Христовъ. Изъ светитъ мѣста. Копиежъ. Второ пътуване въ Македония. Фоти Николовъ Кирчевъ. Тодоръ Златковъ. Ламбе Йоановъ Арнаудовъ. Христо Стояновъ Настевъ. Евтимъ К. Апоче. Секула Ристовъ Алексковъ. Зафиръ Димковъ.

Кн. 2-132. Левски—апостолътъ. Мара Бунева. Сребра Апостола Ушлиновска. Единъ забравенъ родолюбецъ. Пѣсенъ за Димитра войвода. Д-ръ Недко Семеновъ. Крушово. Иванъ Ристовъ Киселиновъ Антонъ Веляновъ Шибакъ. Свещеникъ Петъръ Петровъ Коджабашиевъ. 14 г. илюстрация Илинденъ Съобщения на Ржководното тѣло. Ново дружество. Списъкъ. Положението.

Кн. 3-133. Поглавникътъ. Свободата иде пакъ. Братята хървати. Христо Матовъ. 31 мартъ 1941 г. Хърватската държава. Пѣсенъ на освободенитъ. Дим. Гошановъ. Македония по сръбски свидетелства. Есенни сълзи. Съобщения отъ Македония. Николай попъ Стефановъ. Положението.

Кн. 4-134. Гоце Дѣлчевъ. Пелагонийски митрополитъ Григорий. Преди една година—поуката. На връхъ Великденъ Пролуждане. Кръстю Трайковъ. Георги Радевъ. Една сватба. Христо Илиевъ Лапайковъ. Христо Ив. Майсторчето. Жертвитъ при потушаване Илинденското въстание. Стойчо Куновъ Кецкаровъ. Димитъръ Георг. Аржанецъ. Любословие. Свещеникъ Кирилъ Трайчевъ. Положението.

Кн. 5-135. Свободна Македония. Гоце Дѣлчевъ. Българската екзархия. Тѣга отъ 1914 год. Какъ се появила първият револ. чети въ Битолския револ. окръгъ. Издаденитѣ свидетелства за храбростъ отъ В. М. О. Р. О. Жертви при потушаване на Илин. въстание. София-Кавала отъ Тасосъ и обратно. Положението.

Кн. 6-136. Илинденъ и конгреса на Илинденци. Единъ важенъ исторически документъ. Христо Узуновъ. Предсмъртното писмо на Хр. Д. Узуновъ. Павелъ Христовъ. Подпоручикъ Борисъ Сугаревъ. Срещата на Ильо войвода съ Радовишкия мюдюринъ. Гоце Дѣлчевъ. Панихида за Гоце Дѣлчевъ въ Охридъ. За падналитѣ въ Царево село. Освещаване на паметникъ въ Крушовско. Общо годишно събрание на д-во Илинденъ въ Куманово. Концертна вечеръ на Охридскитѣ трубадури. Жертвитѣ при потушаване на Илинденското въстание. Късни признания. Положението.

Кн. 7-8. 137-8. Височайше внимание къмъ илинденци. Въдъновения поздравъ на м-ра на вътр. работи. Първият ни конгресъ. На конгреса въ Битоля. Илинденъ въ Битоля. Величественият ни конгресъ. Следъ конгреса. Резолюция на конгреса. Поздравителни телеграми до конгреса.

Кн. 9-139. Илинденъ и единъ заслужилъ деецъ. Моето участие въ револуц. движение въ Македония. Одисеята на Охрид. горско револуц. началство въ Албания. На поклонение въ с. Могила. Бончо Василевъ. Тракийци на конгреса въ Битоля. Жертвитѣ при потушаване на Ил. въстание. Братя Наки и Никола Паскалеви Догенарови. Положението.

Кн. 10-140. Деньтъ на народнитѣ будители. Дветѣ епопеи Макед. наученъ институтъ на конгреса въ Битоля. Презъ време на учителствуването ми въ Солунъ. Впечатления и констатации отъ конгреса на Илинденци. Илинденци въ Щипъ следъ конгреса въ Битоля. Поздравително писмо отъ полк. Ламушъ. Чувствование войводата Кръстю Лазаровъ и другаритѣ му. Крушево и неговитѣ технико-стопански задачи. Животописни бележки за отличили се илинденци. Жертвитѣ при потушаване на Илин. въстание. Положението.

Година: XV

Клишета:

Кн. 1-141. Миланъ А. Геновъ и неговата съпруга. Мито Ковачевъ. Борисъ Сарафовъ. Стоянъ Лазовъ Атанасъ Ивановъ.

Кн. 2-142. Старитѣ ветерани: Лука Джеровъ, Анаст. Лозанчевъ и Георги Чурановъ. Силанъ Пардовъ Поетична сбирка на поручикъ Василь Н. Мутафовъ. Георги К. Минковъ. Якимъ Василевъ. Арестувани кочански българи въ Скопие пуснати на свобода презъ 1910 г.

Кн. 3-143. Христо Шикаловъ. Славка Евтимъ Джерова. Костадинъ Самарджиевъ Ал. Стефановъ Милевъ. Тома Петровъ Лятовъ и Христо Янчевъ. Живи Охридски револуционери.

Кн. 4-144. Хр. Настевъ. секретаръ на ревизионната чета. Георги Петровъ другаръ на Т. Давидовъ. Дим. Апостоловъ. Полагане основния камък на училището Св. Кирилъ и Методий въ гр. Крушово 1941 год. баба Ангя Ал. Джиковъ и Ташко Арсовъ.

Кн. 5-6 145-6. Гоце Дѣлчевъ. Димитъръ Гошановъ. Атанасъ Тешаволията. Яне Сандански. майоръ Думбалаковъ. Камбанарията на черквата въ с. Баница, Сестритѣ на Гоце на лобното му мѣсто. Областният директоръ г. Никола Коларовъ държи пламенна речъ. Илинденци около паметната плоча на Гоцеи другаритѣ му. Селянки палатъ свещи предъ кръста на лобното мѣсто на Гоце. Илинденци въ Кавала. Илинденци въ Ксанти. Деде Агачъ съ пристанището. Параскевъ Цвѣтковъ. Христо Костовъ Ангеловъ.

Кн. 7-147. О'Бозе починалиятъ Царь-обединителъ Борисъ III. Делегация на Варненското д-во Илинденъ съ вѣнеца. Н. В. Симеонъ II, Царьна българитѣ. Н. В. Царица Иоанна. Н. Ц. Височество Князь Кирилъ Преславски. Вѣнецътъ, който Ржководното тѣло на Илинд. организация

поднесе предъ тленнитѣ останки на О'Бозе починалия Царь Борисъ III. Борисъ В. Мончевъ. Атанасъ Дѣлевъ. Кн. 8-148. Н. В. Симеонъ II, Царь на българитѣ. Н. В. Царица Иоанна. О'Бозе починалиятъ Царь-обединителъ Борисъ III. Илинденъ въ Варна. Никола М. Дръдаловъ. Симеонъ Драговчевъ. Ив. Ал. Сугаревъ.

Кн. 9-149. Вѣнецътъ. Ржководното тѣло на Илинд. организация предъ паметната плоча, издигната отъ Съюза на бѣлг. учители въ честъ на патрона на бѣлг. учителство Неофитъ Рилски. Хр. Настевъ, Л. Джеровъ, свещеноикономъ Тома Николовъ, Ан. Лозанчевъ, Георги п. Христовъ и Йор. Тренковъ снети въ с. Смилево на 5. VIII. 1942 год. Евстатий Аврамъ Чалъовски.

Статии:

Кн. 1-141. XV. Честита новата 1943 г. XV годишнина на ил. Илинденъ. Предъ гроба на Миланъ А. Геновъ. Борисъ Сарафовъ. Стоянъ Лазовъ. Жертвитѣ при потушаване на Илинд въстание.

Кн. 2-142. Пенситѣ. Законъ за отпускане на народ. пенсии на особено заслужилитѣ въ освоб. борби дейци. Сражението въ Бигла презъ време на въстанието 1903 г. Ангелъ Виношки. Силанъ Пардовъ. Поетична сбирка на поручикъ Василь Н. Мутафовъ. Георги К. Минковъ. Якимъ Василевъ. Крайна ренегата Коте отъ с. Руля. Поменъ за Петъръ Арсовъ. Жертвитѣ при потушаване на Илин. въстание.

Кн. 3-143. Илинденъ. Илинденъ и илинденци. Жертвитѣ въ Лѣджакъой, Деде Агачко. Духътъ на свободата. Славка Евтимъ Джерова. Василь Яневъ Зимба. Конгресътъ на Битолския револуционенъ окръгъ презъ м. юлий 1907 г. Александъръ Стефановъ Милевъ. Загребъ София Ревизионната чета въ Битолския револуционенъ окръгъ. Жертвитѣ при потушаване на Илинд. въстание. Съобщение отъ Охридъ.

Кн. 4-144. Гоце Дѣлчевъ, апостолътъ на свободата. Мише Развигоровъ. Ревизионната чета въ Битолския револуционенъ окръгъ. Пано Ангеловъ и Ник. Равашоловъ. Забравени ижченици. Мила другарска среща следъ 38 г. Учителствуването ми въ Гумендже и интернирането ми въ родното село. Възпѣвъ на Битоля. Жертвитѣ при потушаване на Илинденското въстание.

Кн. 5-6. 145-6. На поклонение на лобното мѣсто на Гоце Дѣлчевъ. 40 години отъ героичния край на войводата Параскевъ Цвѣтковъ. Ревизионната чета въ Битолския револуционенъ окръгъ. Поздравителни телеграми по случай Гоцевитѣ тържества. Христо Костовъ Ангеловъ. Жертвитѣ при потушаване на Илинденското въстание.

Кн. 7-147. За Царя Освободителъ и Обединителъ. Великиятъ покойникъ. Траурно заседание на Илинд. организация. Плаче народътъ. Скрѣбната вестъ. Траурната процесия. Благодарността на Царицата. Нашиятъ дългъ. Борисъ В. Мончевъ. И Елъ тепе плаче за царя. Ревизионната чета въ Битолския револ. окръгъ. Кузманъ Ник. Траяновъ. Единъ преданъ револ. деецъ. Паметникъ за Гоце Дѣлчевъ. Българска земя. Кузо Маняски. Жертвитѣ при потушаване на Илинденското въстание.

Кн. 8-148. Размѣнени телеграми. 40-тѣ дни. Илинденъ 1903 г. Почина Дамянъ Георгиевъ. 40 годишнината отъ Илинд. въстание. Илинденъ 2 августъ 1942 г. въ Г-Джумая. Пишатъ ни отъ Битоля. Илинденъ въ Крушово. Въ Варна. Ролята на куриеритѣ въ револуционнитѣ борби. Ревизионната чета въ Битолския револуц. окръгъ. Арсо Цвѣтковъ. Статистически листъ за жертвитѣ презъ време на Илинд. въстание.

Кн. 9-149. Македонското поклонение. Мише Развигоровъ Щипъ и Щипско за своя синъ М. Развигоровъ и другаритѣ му. Отъ София до Св. Наумъ Ревизионната чета въ Битолския револуционенъ окръгъ. Евстатий Аврамъ Чалъовски. Кузо Маняски.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILLINOIS

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILLINOIS

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILLINOIS

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILLINOIS

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILLINOIS

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILLINOIS

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILLINOIS

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILLINOIS

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILLINOIS

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILLINOIS

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILLINOIS

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILLINOIS

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILLINOIS

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILLINOIS

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILLINOIS

1900

II томъ Освободителнитѣ борби на Македония

Ръководното тѣло на Илинденската организация съобщава, че II томъ отъ Освободителнитѣ борби на Македония вече излизе отъ печатъ.

Дѣло на покойния нашъ другаръ Хр. Силянѡвъ, ученъ и поетъ, революционеръ и общественикъ, въ тоя трудъ сж очертани всичкитѣ борби, всичкитѣ страдания, които македонскиятъ бѣлгаринъ понесе следъ възстанието отъ 1903 г. противъ обединилитѣ се сръбски и грѣцки крѣстъ съ полумесеца съ единствената целъ да сломятъ борческия духъ на създателитѣ на величавата илинденска епопея.

Периодътъ отъ 1904 г. до есента 1908 г. съ хуриета е изпълненъ съ подвизи, които величаватъ дѣлото на бѣлгарина. Постоянно борейки се съ общитѣ врагове по цѣлото протѣжение на заробената страна, продължавайки да друса изъ основи трона на Червения Султанъ, бѣлгаринътъ въ Макед. слѡми всѣкакви сръбски и грѣцки поплѣзновения върху чисто бѣлгарската земя и доразви нищожнитѣ мюрцшегски реформи, като доведе джандармерийския контролъ на Европейскитѣ дѣржави и обособлението на Македония въ финансово отношение — отдѣлянето ѝ отъ общата турска хазна.

Императорската среща въ Ревалъ пѣкъ подготви всецѣлото обособление на Македония въ отдѣлна политическа и административна единица и откъсването ѝ отъ властта на султана. Това предизвика лѣжливия хуриетъ, който доведе балканската войка и събитията, които днесъ бушуватъ изъ цѣлия свѣтъ и го разклащатъ отъ основи.

Книгата — стр. X + 570 — разкошенъ печатъ, трѣбва да бжде настолна за всѣки илинденецъ, за всѣки бѣлгаринъ.

Цена за II томъ обикновена хартия 160 лв., луксозна хартия 200 лв., за I томъ — 100 лв.

Порѣчки до Рѣков. тѣло на Илинд. организация, ул. „Пиротъ“ № 5 — София.

За 5 и повече екземпляри отстъпка 20%.

Чекова смѣтка 52-21

Телефонъ 2-19-32